

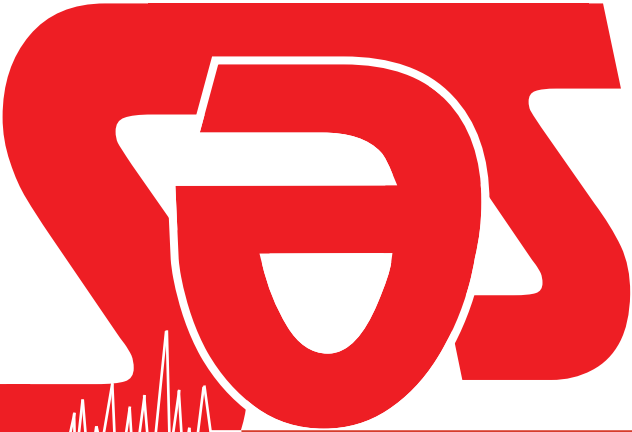
QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 186 (7354)

11 oktyabr 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

4

Rusiya-Azərbaycan: AZALan gərginlik

3

"Üç dron" versiyası, üzr və təzminat

Türk birliyi: vahid gücün zirvəsi

Türk
dövlətlərini ortaq
etnik köklər,
mədəniyyət və
ənənələr birləşdirir.
Dünyanın hansı
tərəfində
yerləşməsindən
asılı olmayaraq bu
uyğun, yaxın,
bəzənsə oxşar
cəhətlər onları bir
araya gətirir. Bu
mədəniyyət, ənənə
və dəyərlər toplusu
türk xalqlarının
gücüdür.

8

Qızılın qiyməti
kredit
şərtlərinə təsir
edəcəkmi?

16

Əcnəbilərlə evlənmələr
artır: Səbəblər və nəticələr

6

Dövlətçilik tariximizdə mühüm
mərhələ: Qars müqaviləsi

9

"Ermənistanda
parlament
seçkiləri ölkənin
gələcəyini
müəyyən
edəcək"

13

Bakı-Moskva
xəttində
yeni nəfəs...

7

“Bu tədbirlər MDB məkanında dostluğu, əməkdaşlığı möhkəmləndirir”

Prezident İlham Əliyev Düşənbədə MDB Dövlət Başçıları Şurasının məhdud tərkibdə iclasında çıxış edib

Gəncə şəhərində - XII əsrin dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin vətəninə keçirilən III MDB Oyunları oldu. Gəncə ilə yanaşı, Azərbaycanın daha altı şəhərində - Qəbələ, Göygöl, Yevlax, Mingəçevir, Xankəndi, Şəkidə 13 ölkədən – həm MDB üzvləri olan, həm də qonaq ölkələrdən 1600-dən çox idmançı qəbul edildi. Bu qəbildən tədbirlər MDB məkanında və onun hüddulərindən kənarda dostluğu, əməkdaşlığı möhkəmləndirir, bərabər hüquqlu, qarşılıqlı maraqlara və qarşılıqlı hörmətə əsaslanan münasibətlərin güclənməsinə kömək edir.

Daha sonra Düşənbədə MDB Dövlət

Oktyabrın 10-da Düşənbədə MDB Dövlət Başçıları Şurasının məhdud tərkibdə iclası keçirilib. AZƏRTAC xəbər verir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iclasda çıxış edib. Prezident İlham Əliyevin çıxışı:

- Hörmətli Emoməli Şərifoviç. Hörmətli həmkarlar.

Əvvəlcə qonaqpərvərliyə, tədbirimizin yüksək səviyyədə təşkilinə görə Tacikistan Prezidenti hörmətli Emoməli Şərifoviç Rəhmona təşəkkürümü bildirmək istərdim.

Qardaş Tacikistan xalqını Prezidentin rəhbərliyi ilə əldə olunmuş uğurlar və nailiyyətlər münasibətilə təbrik etmək istərdim.

Düşənbədə dəfələrlə olarkən ölkənin paytaxtının necə sürətlə inkişaf etdiyini, yeni binaların tikildiyini görürəm. Bütün bunlar bizi dost kimi çox sevindirir. Şəhərsalma sahəsində uğurlar münasibətilə təbrik edirəm və Düşənbənin ildən-ilə gözəlləşdiyinə şadam.

Bu gün, həmçinin Tacikistan ilə Azərbaycan arasında ikitərəfli münasibətlərin ardıcıl inkişafını qeyd etmək istərdim. Onlar qardaşlıq, dostluq, qarşılıqlı dəstəyə əsaslanır və böyük inkişaf potensialına malikdir.

Bugünkü iclasda humanitar sahədə əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi məsələlərinə toxunmaq istərdim. Azərbaycanın Şərqi

Zəngəzur bölgəsinin Laçın şəhərinin bu il MDB-nin mədəniyyət paytaxtı kimi namizədliliyini dəstəklədiklərinə görə MDB dövlət başçılarına təşəkkürümü bildirirəm. Bu ilin iyununda Laçında “MDB-nin mədəniyyət paytaxtı İli”nin açılış mərasimi keçirildi, Azərbaycanın bu qədim torpağının tarixi, mədəni irsi haqqında məlumat verildi. Tədbirin qonaqları Laçının Ermənistanın 30 illik işğalından azad ediləndən sonra sürətli dirçəlişinin əyani şəklində şahidi oldular. Tamamilə dağıdılmış şəhər bir neçə il ərzində ən gözəl və yaşayış üçün rahat şəhərlərdən birinə çevrilib.

Birliyin həyatında daha bir mühüm hadisə sentyabrın 28-dən oktyabrın 8-dək qədim

Başçıları Şurasının geniş tərkibdə iclası keçirilib. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iclasda iştirak edib. Tədbirdə Tacikistan Prezidenti Emoməli Rəhmon, Türkmənistan Prezidenti Sərdar Berdiməhəmmədov, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin (MDB) Baş katibi Sergey Lebedev və Birliyin MDB İnsan hüquqları komissiyasının sədri, Rusiyanın insan hüquqları üzrə müvəkkili Tatyana Moskalkova çıxış ediblər. Sonra tədbirin yekun sənədləri imzalanıb. İclasda Tacikistan Prezidenti Emoməli Rəhmona “Humanitar əməkdaşlığın inkişafında xidmətlərə görə” medalı təqdim olub.

Arzu Erdem: TDT-nin Qəbələ Sammiti regional sülhə və inkişafa töhfə verən tarixi bir görüş kimi yadda qaldı

Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Azərbaycanın tarixi Qəbələ şəhərində keçirilən 12-ci Zirvə Görüşü çox böyük uğurla başa çatdı. “Regional sülh və təhlükəsizlik” mövzusunda təşkil olunan bu toplantı Türk dünyası ölkələri arasında həmrəyliyi gücləndirməyi, ortaq məqsədləri möhkəmləndirməyi və regional sabitliyə dəstək verməyi hədəflədi.

Bu fikirləri AZƏRTAC-a açıqlamasında türk siyasətçi, Milliyyətçi Hərəkət Partiyasının (MHP) Türkiyə Böyük Millət Məclisindəki sabiq deputatı Arzu Erdem deyib.

O bildirib ki, siyasi, iqtisadi, mədəni və təhlükəsizlik sahələrində əməkdaşlığın dərinləşdirilməsinə dair qərarların qəbul olunduğu, Türk dünyasının gələcəyini müəyyənləşdirəcək yeni təşəbbüslərin

müzakirə edildiyi Zirvə Görüşünün nəticəsində qəbul edilən Bəyannamə ilə regional sülhün qorunması, ortaq müdafiə və təhlükəsizlik əməkdaşlığının gücləndirilməsi, iqtisadi inteqrasiyanın sürətləndirilməsi və mədəni əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsi istiqamətində güclü mesajlar verildi. Həmçinin enerji, nəqliyyat, rəqəmsal transformasiya, təhsil və ətraf mühit sahələrində ortaq layihələrin dəstəklənməsi də qərara alındı.

“Liderlər bununla Türk dünyasının beynəlxalq aləmdə daha fəal mövqeyə sahib olması, müstəqillik və suverenlik prinsipləri əsasında ortaq bir baxışla hərəkət edilməsi

nin vacibliyini vurğulamış oldular. Beləliklə, Türk Dövlətləri Təşkilatının 12-ci Zirvə Görüşü Türk dünyasında birliyi, qardaşlığı və qarşılıqlı etimadı möhkəmləndirən, regional sülhə və inkişafa töhfə verən tarixi bir görüş kimi yadda qaldı”.

“Azərbaycan Hava Yolları”na (AZAL) məxsus sərnişin təyyarəsinin vurulması və Rusiyanın ilkin olaraq məsuliyyəti öz üzərinə götürməsi ilə əlaqədar Moskva ilə Bakı arasında yaranan diplomatik qalmaqal Düşənbədə yekunlaşıb. Prezidentlər İlham Əliyev və Vladimir Putin “Koxi Somon” sarayında münasibətlərdə yaranmış soyuqluğa son vermək məqsədilə görüş keçiriblər. Danışqların əvvəlində ənənəvi əl sıxma və salamlama nitqlərindən sonra tərəflər dərhal təyyarə qəzasınının müzakirəsinə keçiblər. Məlumat üçün bildirək ki, Bakı-Qrozni marşrutu üzrə hərəkət edən AZAL Embraer E190 təyyarəsi 2024-cü il dekabrın 25-də Çeçenistanın paytaxtı Qrozni üzərində Rusiya Hava Hücümündən Müdafiə qüvvələri tərəfindən raketlə vurulduqdan sonra Qazaxıstanın Aktau şəhərinə qəza eniş etmək məqsədilə istiqamət alıb və orada qəzaya uğrayıb. Qəzada 38 nəfər ölüb, 29 nəfər sağ qalıb. Azərbaycan hökuməti təyyarənin Rusiyanın hava hücumundan müdafiə qüvvələri tərəfindən raketlə vurulması fikrini bildirib.

Görüş zamanı Putin İlham Əliyevdən bir daha üzr istəyib və hadisələrin Rusiya versiyasını təklif edib. O, təyyarənin qəzaya uğramasının Ukrayna pilotsuz təyyarələrinin fəaliyyəti ilə bağlı olduğuna aydınlıq gətirib: “AZAL-ın təyyarəsi ilə bağlı faciə baş verən gün Rusiya Rusiya sərhədini keçən üç Ukrayna pilotsuz təyyarəsini “izləyirdi”. Rusiya liderinin sözlərinə görə, təyyarə hava hücumundan müdafiə sistemi tərəfindən atılan raketlərlə deyil, çox güman ki, onların dağıntıları ilə vurulub. Prezident izah edib ki, “iki raket AZAL-ın təyyarəsinə birbaşa dəyməyib, bir neçə metr aralıda partlayıb. AZAL-ın ekipajından Mahaçqalaya eniş tələb olunub, lakin pilotlar öz hava limanına getmək qərarına gəliblər”.

Putin vurğulayıb ki, “AZAL-ın qəzaya uğramasının son səbəbləri ötən gün onun əldə etdiyi məlumat hadisənin hərtərəfli təhlilindən sonra belli olub: görüşdən bir qədər əvvəl o, yekun detallara aydınlıq gətirib”. Rusiya prezidenti Moskvanın faciədə əli olan bütün memurların hərəkətlərinə hüquqi qiymət verməyə və təminat da daxil olmaqla bütün lazımi addımları atmağa hazır olduğunu bəyan edib. O, həmçinin qeyd edib ki, bu vəziyyətə nəhayət son qoymaq üçün vaxt lazımdır. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev AZAL-ın təyyarəsinin qəzaya uğraması və çoxsaylı insan tələfatı ilə sonuclandırılan hadisə barədə verdiyi məlumat görə Rusiya prezidentinə təşəkkür edib.

Rusiyanın “Svobodnaya Pressa” nəşri yazır:

Putinin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə görüşməsinin özü ümid verir ki, ölkələr arasında münasibətlərin uzun müddətdir soyuması Azərbaycan tərəfdən müsbət tendensiya ilə geri qaytarıla bilər. MDB çərçivəsində əməkdaşlığın intensivləşməsinə gəlincə, son aylar və illərin hadisələri buna işarə etmir. Postsovet məkanında Aİİ və KTMT kimi integrasiya strukturlarının mövcudluğuna baxmayaraq, Qərb hələ də “geosiyasi plüralizm” konsepsiyasını təbliğ etməkdən əl çəkməyib. Keçmiş SSRİ-nin Orta Asiya və Cənubi Qafqaz respublikaları Moskvanın kifayət qədər say göstərməməsi və qeyri-müəyyən mülahizələri üzündən Rusiyanın fikrini ilkin mülahizə kimi deyil, sonradan düşünülmüş fikir kimi qəbul edirlər. Ona görə də əməkdaşlıq prosesləri ləng gedir.

Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin gələcəyi haqqında

Tacikistanda Rusiya və Azərbaycan prezidentlərinin şəxsi görüşü olub. Xüsusilə Vladimir Putin 2024-cü ilin dekabrında AZAL təyyarəsinin qəzaya uğramasına görə Moskvanın məsuliyyətini etiraf edib. İlham Əliyev həmkarına təşəkkür edib və faciə ilə bağlı gələcək obyektiv araşdırmaya ümid

Rusiya-Azərbaycan: AZALan gərginlik

“Üç dron” versiyası, üzr və təminat

etdiyini bildirib. “Kommersant FM”-in siyasi müşahidəçisi Dmitri Drize qeyd edir ki, iki ölkə arasında münasibətlər ciddi şəkildə zədələnib.

Vladimir Putin 2024-cü il dekabrın 25-də Bakıdan Qrozniyə uçan “Azərbaycan Hava Yolları”na məxsus sərnişin təyyarəsinin qəzaya uğramasına görə Rusiyanın məsuliyyət daşdığını etiraf edib. 38 nəfər ölüb, 29 nəfər sağ qalıb. İlham Əliyev dəfələrlə bəyan edib ki, o, Moskvadan faciənin səbəbləri ilə bağlı dəqiq cavab almayıb və digər məsələlərlə yanaşı, beynəlxalq məhkəmələrə müraciət edəcəyi ilə hədələyib. O vaxtdan bəri iki müttəfiq dövlət arasında münasibətlər durmadan pisləşir. Əslində, son aylarda vəziyyətin gərginləşmə ərafəsində olduğunu söyləmək olardı. Lakin sentyabrda Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının sammitində Putin və Əliyev bir-birini və nümayəndə heyətlərinin üzvlərini salamlayıb. Diplomatik dildə bu, gələcək qarşıdurmanın rədd edilməsinin nümayişi adlanır. Azərbaycan lideri daha sonra rusiyalı həmkarını ad günü münasibətilə şəxsən təbrik edib. İki lider sonda Düşənbədə görüşüb.

Vladimir Putin İlham Əliyevdən necə üzr istəyib?

Bir sözlə, Rusiya prezidenti artıq üzr istədiyini xatırladı. Bununla belə, istintaqın nəticələrinə görə, Ukrayna pilotsuz təyyarəsinin hücumunun dəf edilməsi zamanı gözənilməz vəziyyət yaranıb, nəticədə təyyarə çox güman ki, yaxınlıqda partlamış Rusiyaya məxsus ələ keçirən raketin qalıqları ilə vurulub. Əsas odur ki, bu, pilotların günahı və ya başqa səbəb deyildi. Putin ölənlərin və yaralananların ailələrinə dəymiş ziyanın ödənilməsi üçün lazım olan hər şeyi edəcəyini, həmçinin əlaqədar bütün memurların hərəkətlərinə hüquqi qiymət verəcəyini bildirib. Azərbaycan prezidenti də öz növbəsində istintaqın hər şeyi yoluna qoyacağına və lazımi nəticə çıxaracağına ümid etdiyini bildirib.

Əsas sual aydındır: bu xoşagəlməz epizod arxada qalıbmı? Biz davam edirik? Biz yenidən dost, müttəfiq və tərəfdaşıq?

Axı hələlik nə rəsmi araşdırma aktı var, nə də məsul şəxslərin əməllərinə qiymət verilməyib. Bundan başqa, məlum olduğu

kimi, bu ilin yayında Rusiyadakı Azərbaycan diasporunun üzvləri və respublikada Rusiya vətəndaşlarının zorakılıqla həbsi baş verib. Bütün bunlar, necə deyirlər, odun üstünə yanacaq tökülüb. Bütövlükdə demək olar ki, münasibətlərin normallaşmasına gedən yol yeni cızılır. Bu müddət ərzində hər şeyi unutmaq üçün çox şey baş verdi. Növbəti sual, bu dəfə böyük siyasət səltənətindən: Bütün bu hekayə Cənubi Qafqazda Rusiyanın təsirinə nə dərəcədə zərər vurdu? Məlum olduğu kimi, Donald Tramp Azərbaycanla Ermənistanı şəxsən barışdırdığını bəyan edib. Amerika prezidenti ilk dəfə olaraq postsovet məkanında münasibətləri həll etdi. Bu, əlbəttə ki, mübahisəlidir. Lakin belə çıxır ki, Moskva artıq bu sülh prosesində iştirak etmir, ən azından bir az kənara çəkilib.

Təfərrüatlar gazeta.ru-nun məqaləsində

Bakıdan Qrozniyə uçan AZAL Embraer 190 təyyarəsinin qəzaya uğraması bir neçə amillə, o cümlədən Ukraynaya məxsus pilotsuz təyyarənin əraziyə hücumu ilə bağlı olub. Bunu prezident Vladimir Putin Moskva ilə Bakı arasında gərginliyin artmasından sonra Düşənbədə azərbaycanlı həmkarı İlham Əliyevlə ilk görüşündə deyib. “İstintaq yekunlaşmaq üzrədir və biz indi ümumilikdə bu faciənin səbəblərini müzakirə edə bilirik. Birincisi, səmada Ukraynaya məxsus pilotsuz uçan aparatın olmasıdır. Biz faciə baş verən gecə Rusiya Federasiyasının sərhədini keçən üç belə pilotsuz uçan aparatı izləyirdik”, - o qeyd edib.

İkinci səbəb Rusiyanın hava hücumundan müdafiə sistemindəki texniki nasazlıqdır, Rusiya lideri vurğulayıb. “Və atılan iki raket birbaşa təyyarəyə dəyməyib - əgər bu baş versəydi, yerində qəzaya uğrayacaqdı - ancaq bir neçə metr aralıda, 10 metrə yaxın yerdə partlayıb - bəlkə də özünü məhv edib” deyib. Prezident aydınlaşdırıb ki, təyyarə çox güman ki, raketin partlayışından sonrakı qalıqları ilə vurulub. Bunu pilotun hadisəni quş sürüsü ilə toqquşma kimi qəbul etməsi və bu barədə Rusiya aviadişpetcherlərinə məlumat verməsi dəlilətdir, Putin davam edib. AZAL-ın ekipajından Mahaçqalaya eniş etmək istənilib, lakin pilotlar əvvəlcə gəldikləri hava limanına, sonradan isə Qazaxıstana

uçmaq qərarına gəliblər. “Quş vurdu, oturacaqlar partladı”: Aktauda təyyarə qəzasından əvvəl pilotların dedikləri.

“Bütün bunlar baş verənlərin texniki xüsusiyyətlərinin hərtərəfli təhlilindən və “qara qutu” adlanan yerin saniyə-saniyə yoxlanılmasından sonra sənədlərdə var”, - Putin əlavə edib.

Kompensasiya məsələsi

Rusiya AZAL-ın “Embraer 190” təyyarəsinin qəzaya uğraması nəticəsində həlak olanlara təminat ödəyəcək, Rusiya lideri azərbaycanlı həmkarını əmin edib. “Əlbəttə, belə faciəvi hallarda tələb olunan hər şeyi Rusiya tərəfi kompensasiya ilə bağlı edəcək və bütün memurların hərəkətlərinə hüquqi qiymət verəcək”, - Putin bildirib. Prezident həmçinin bildirib ki, “baş verən hər şeyi obyektiv qiymətləndirmək və əsl səbəbləri müəyyənləşdirmək” lazımdır ki, bu da “müəyyən vaxt” tələb edir. Moskva razılaş-

maya uyğun olaraq istintaqla tam əməkdaşlıq edir. Rusiya lideri təyyarə qəzası ilə bağlı son məlumatlarla bağlı məlumatlandırıldığını bildirib. Putin həmçinin Əliyevə xatırladı ki, AZAL təyyarəsinin Rusiya səmasında baş verən faciəsinə görə ondan üzr istəyib və həlak olanların ailələrinə başsağlığı verib.

“Xalça” Planı

Putinin bəyanatlarından sonra İlham Əliyev verdiyi məlumata görə rusiyalı həmkarına “xüsusi təşəkkürünü” bildirib. Azərbaycan lideri rusiyalı həmkarının istintaqa şəxsən nəzarət etməsini və vəziyyəti nəzarətdə saxlamasını da yüksək qiymətləndirib. “Biz dəfələrlə fikir mübadiləsi aparmışdıq və komandamızın üzvləri daimi əlaqədədir. Siz şəxsən istintaqa nəzarət edirsiniz və bunun hər şeyi obyektiv həll edəcəyinə şübhəmiz yox idi”, - İlham Əliyev qeyd edib.

Qeyd edək ki, Bakıdan Qrozniyə uçan AZAL-a məxsus Embraer 190 təyyarəsi 2024-cü il dekabrın 25-də səhər saatlarında Qrozni üzərində raketlə vurulub və Qazaxıstanın qərbindəki Aktau şəhəri yaxınlığında qəzaya uğrayıb. Təyyarədə 62 sərnişin və beş ekipaj üzvü olub. Doqquz rus da daxil olmaqla 29 nəfər sağ qalıb. Təyyarədə 16 Rusiya vətəndaşı olub. Hələ iyul ayında Prezident İlham Əliyev həlak olanların və yaralananların ailələrinə təminat tələb edib və bəyan edib ki, Azərbaycan qəzanın səbəblərini araşdırmaq üçün beynəlxalq ədliyyə sistemində müraciət etməyi planlaşdırır. Avqustun ortalarında Prezident “Fox News”-a açıqlamasında vurğulayıb ki, Bakı hesab etmir ki, təyyarə qəzası qəsdən törədilib.

“Dürüstlük ən yaxşı siyasətdir”

Putinlə Əliyev arasında görüş bir saatdan çox davam edib. Onlar tək-cə təyyarə qəzasını deyil, həm də ikitərəfli əlaqələri, o cümlədən humanitar, ticarət və iqtisadi əlaqələri müzakirə ediblər. Dövlət Dumasının deputatı Anatoli Vassermanın sözlərinə görə, iki liderin görüşü Bakı ilə Moskva arasında əlaqələrin möhkəmlənməsinə töhfə verə bilər. “Prezident Putin növbəti dəfə “Dürüstlük ən yaxşı siyasətdir” şüarına əməl etdi. O, Azərbaycan təyyarəsinin vurulmasının səbəblərini açıq-aydın izah etdi ki, bu fəlakətin səbəbkarı Ukraynanın hərəkətləridir”. Vasserman əmin olduğunu bildirib ki, Bakı da Moskva ilə mehriban qonşuluq münasibətlərini inkişaf etdirmək istəyir.

V.VƏLİYEV

AMEA-nın 80 illik yubileyi münasibətilə tədbir keçirilib

Akademiyanın bir qrup əməkdaşına Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvlük vəsiqələri təqdim olunub

Oktabrın 10-da Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) 80 illik yubileyi münasibətilə tədbir keçirilib. Mərkəzi Elmi Kitabxanada (MEK) baş tutan tədbirdə YAP Sədrinin müavini-Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov, AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, YAP Yasamal rayon təşkilatının sədri Bəxtiyar Nəbiyev, Rəyasət Heyətinin üzvləri, Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdirləri, Akademiyanın elmi müəssisə və təşkilatlarının direktorları və əməkdaşları, partiyanın rayon təşkilatının fəalları, gənc alimlər və digərləri iştirak ediblər.

Tədbir iştirakçıları Ulu Öndər Heydər Əliyevin MEK-in foyesindəki büstü önünə gül dəstələri düzüb, Ümummilli Liderin əziz xatirəsinə ehtiramla yad ediblər. Daha sonra MEK-in sərgi salonu, Akademiklər zalına baxış keçirilib, kitabxananın Heydər Əliyev və Azərbaycan dövlətçiliyi şöbəsinin iş fəaliyyəti ilə tanış olunub. Tədbirdə əvvəlcə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib.

Tədbiri giriş nitqi ilə açan AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli ölkə Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan Milli

Elmlər Akademiyasının 80 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" 18 mart 2025-ci il tarixli Sərəncamının Azərbaycan elminə, aliminə, ziyalılara, yeni elmi nəslə, Elmlər Akademiyasına dövlət səviyyəsində verilən yüksək qiymətin və böyük ehtiramın ifadəsi olduğunu bildirib. Mühüm tarixi əhəmiyyətə malik sənədin həm də elmin bundan sonrakı inkişafı üçün yol xəritəsi olduğunu, şərəfli tarixi yol keçmiş Akademiyanın gələcək vəzifələrini müəyyənləşdirdiyini söyləyib. O, AMEA-nın kollektivi və ölkə alimləri adından dövlət başçısına dərin minnətdarlığını bildirib, Azərbaycan alimlərinin bundan sonra da Prezident İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşəcəyini, onun daxili və xarici siyasətini dəstəkləyəcəyini, dövlətimizin inkişafı və milli maraqlarının qorunması yolunda elmi fəaliyyətlərini inamla davam etdirəcəklərini söyləyib.

AMEA-nın 80 illiyi ilə bağlı müxtəlif formatlarda tədbirlərin təşkil olunduğunu söyləyən akademik İsa Həbibbəyli bu elm məbədinin yubileyinin Qarabağda, Naxçıvanda, Vəcihə Səmədova adına Sərgi salonunda və Bakı Dövlət Universitetində qeyd olunduğunu deyib.

Alim ölkə daxilində keçirilən yubiley tədbirlərində əsas məqsədin yeni nəsilləri elmə

təşviq etmək, müasir elmi bilikləri təbliğ etmək, elmimizin bugünkü nailiyyətlərini geniş ictimaiyyətə tanımaq olduğunu vurğulayıb.

AMEA-nın tarixində ilk dəfə olaraq Akademiyanın yubileyinin ölkədən kənarda - qardaş Türkiyənin Ankara və İstanbul şəhərlərində keçirildiyini söyləyən akademik İsa Həbibbəyli Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv ölkələrin Elmlər

Akademiyaları prezidentlərinin toplantısında da AMEA-nın 80 illiyinin qeyd olunduğunu xatırladı. Həmçinin AMEA-nın vitse-prezidenti akademik İbrahim Quliyevin iştirakı ilə Beynəlxalq Elmlər Akademiyaları Assosiasiyasının Minskdə keçirilən yığıncağında bu elm ocağının yubileyinin keçirildiyini bildirib.

Ardı Səh. 5

AMEA-nın 80 illik yubileyi münasibətilə tədbir keçirilib

Övvəli-Səh-4

Akademik İsa Həbibbəyli AMEA-nın 80 illiyinin Yeni Azərbaycan Partiyası ilə birgə qeyd olunmasının elmi və siyasi cəhətdən xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayıb.

"Azərbaycan dünyanın ən qədim elm və mədəniyyət mərkəzlərindən biridir. Azərbaycanda Akademiya anlayışı yeni hadisə deyil, ölkəmiz bəlkə də dünyada ilk Akademiya yaradan respublikalardan biridir", - söyləyən AMEA rəhbəri hələ XIII əsrdə azərbaycanlı alim Nəsirəddin Tusinin yaratdığı Marağa rəsədxanasının və Fəzlullah Rəşidəddinin Təbriz şəhərində yaratdığı "Rəşidiyyə" mədrəsəsinin mahiyyəti və fəlsəfəsi ilə əsl Elmlər Akademiyası olduğunu bildirib.

O, Azərbaycanda elmin və elm quruculuğunun tarixinə nəzər salaraq, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının kökünün 1923-cü ildə yaradılmış Azərbaycan Tədqiq və Tətebbö Cəmiyyətindən başladığını diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, Azərbaycan Tədqiq və Tətebbö Cəmiyyətinin və Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat İnstitutunun fəaliyyət göstərdiyi 1923-1932-ci illər Akademiyasının başlanğıc mərhələsi, SSRİ Elmlər Akademiyası Zaqafqaziya Filialının Azərbaycan şöbəsi və SSRİ Elmlər Akademiyasının Azərbaycan Filialına çevrilməsi proseslərinin baş verdiyi 1932-1945-ci illər Akademiya quruculuğunun hazırlıq dövrü kimi qiymətləndirilir. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının təsis olunduğu 1945-ci ildən 1969-cu ilədək keçən dövr Akademiyanın yaranması və elmi-təşkilati əsaslarının formalaşdırılması mərhələsi, Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan SSR-yə rəhbərlik etdiyi 1969-1982-ci illər ölkəmizdə Akademiya quruculuğunun intibah dövrü, 1983-1993-cü illər isə Elmlər Akademiyasının tənəzzülə meyl və böhran həddinə çatdığı mərhələdir. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1993-cü ildən yenidən siyasi hakimiyyətə qayıtması ilə AMEA 1993-2003-cü illərdə yenidən təşkilatlanma mərhələsini yaşayıb.

Akademik İsa Həbibbəyli AMEA-nın 80 ildə böyük yol keçdiyini, Azərbaycan dövlətinin inkişafına, Azərbaycançılıq ideologiyasına, milli kadr hazırlığına öz töhfəsini verdiyini, müxtəlif istiqamətlər üzə elmi məktəblər

yaratmış görkəmli alimlər nəslə yetişdirdiyini söyləyib. O, AMEA-nın taleyində və tarixində Ulu Öndər Heydər Əliyevin müstəsna rolundan bəhs edərək vurğulayıb ki, Azərbaycan elminə hər zaman həs-saslıqla yanaşan dahi lider AMEA-nın inkişaf etməsinə qay-ğısını heç vaxt əsirgəməyib, bu elmi qurumun fəaliyyətini daim diqqət mərkəzində saxlayıb, onu qoruyub və dirçəldib.

Alimin sözlərinə görə, Akademiya üçün ən çətin vaxtlarda belə Ulu Öndər akademiyanı cəmiyyətdə baş vermiş böhrandan xilas edib və bu elm ocağına Milli Elmlər Akademiyası statusu verib. Müasir dövrdə ölkəmizdə elmin və təhsilin bugünkü inkişafına nail olmasında Ulu Öndər Heydər Əliyevin əvəzsiz xidmətləri olub. Ulu Öndərin Azərbaycançılıq siyasətinin əsasında ədəbiyyat, mədəniyyət, o cümlədən elm böyük yer tutub, Heydər Əliyev Azərbaycan elminin dünya miq-yasında tanınmasına nail olub.

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, Akademiyanın ilk yubileyi 1975-ci ildə Sovet Azərbaycanının rəhbəri Heydər Əliyevin müvafiq Sərəncamı ilə Respublika Sarayında keçirilib və AMEA o zamanın ən böyük mükafatlarından biri olan "Xalqlar dostluğu" ordeni ilə təltif olunub.

O, Ulu Öndərin elmə verdiyi yüksək dəyərini göstəricisi olan sözlərini xatırladı: "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası xalqımızın milli sərvətidir. Bu sərvəti qoruyub saxlamalıyıq".

"Ulu Öndər Heydər Əliyevin müdrikliklə müəyyən etdiyi və həyata keçirdiyi elm siyasəti bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir", - deyən AMEA prezidenti vurğulayıb ki, dövlətimizin başçısının 2010-cu ildə AMEA-nın illik yığıncağında iştirakı və alimlər qarşısında dərin məzmunlu nitq söyləməsi, elmin inkişaf perspektivləri ilə bağlı dəyərli tövsiyələr verməsi bu sahəyə dövlət qayğısının davamlı səciyyə daşdığını göstərir.

Ölkəmizin qalib lideri, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında 20 ildən artıq dövrü əhatə edən bir müddətdə Azərbaycanda bütün sahələrdə olduğu kimi, AMEA da islahatlar və yenilənmə mərhələsini yaşayır. Dövlətin həyata keçirdiyi müasirləşmə və innovasiya siyasəti nəticəsində ölkəmizdə ənənəvi sahələrin inkişafı ilə yanaşı, IV Sənaye İnqilabının çağırışlarına uyğun genişmiqyaslı layihələrin reallaşdırılmasına şərait yaradılır. Bu proses öz təsirini Akademiyanın elmi mühitində də aydın şəkildə göstərməkdədir.

"Azərbaycan xalqı inanır ki, İkinci Qarabağ müharibəsində qazanılan Zəfərdən sonra Ermənistanla sülh müqaviləsi imzalanacaq, Zəngəzur dəhlizi açılacaq və Azərbaycan tamamilə yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyacaq. Azərbaycan xalqı xoşbəxtlik ki, onun arzularını reallaşdıran, qələbə qazandıran İlham Əliyev kimi lideri var", - deyərək akademik İsa Həbibbəyli çıxışının sonunda bildirib.

Sonra Yeni Azərbaycan Partiyası Sədrinin müavini – Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov çıxış edərək bildirdi ki, AMEA-nın fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən biri milli dövlətçilik ideologiyasının elmi əsaslarının formalaşdırılması, azərbaycançılıq məfkurəsinin təbliği və cəmiyyətdə milli həmrəyliyin möhkəmləndirilməsidir. Onun sözlərinə görə, Akademiyanın alimləri, ziyalıları yalnız elmi nailiyyətləri ilə deyil, həm də ictimai düşüncənin formalaşmasında, gənc nəslin milli dəyərlər ruhunda tərbiyəsində böyük məsuliyyət daşıyırlar. Alimlərin fəaliyyəti dövlətin intellektual dayaqlarının möhkəmlənməsinə xidmət edir.

Tahir Budaqov qeyd edib ki, bu gün Azərbaycan dövlətçiliyi, milli ideologiyası və sosial-iqtisadi həyatı baxımından öz tarixinin ən möhtəşəm və qürurverici dövrünü yaşayır: "Azərbaycan bu gün global məkanda özünün intellektual, iqtisadi və siyasi çəkisini artıraraq müasir dövrün çağırışlarına cavab verən dinamik bir ölkəyə çevrilib. Ölkəmizdə keçirilən beynəlxalq elmi və siyasi tədbirlərə göstərilən maraq, Azərbaycanın dünya elmi məkanında artan rolu bunun əyani sübutudur. Bu proseslərin iştirakçısı olmaq, müstəqil Azərbaycanın yüksəlişinə şahidlik etmək, hər bir vətəndaş üçün böyük fəxarət və məsuliyyət hissi doğurur. Bugünkü uğurlarımız Ümummilli Lider Heydər Əliyevin əsası qoyduğu möhkəm dövlətçilik təməlinə, Onun siyasi irsindən və Prezident İlham Əliyevin müdrik rəhbərliyindən qaynaqlanır".

YAP Sədrinin müavini bildirib ki, AMEA uzun illərdir ölkənin elmi-intellektual potensialının simvoluna çevrilib, milli kimliyimizin, azərbaycançılıq ideologiyasının elmi əsaslarının formalaşmasında müstəsna rol oynayır: "AMEA Azərbaycan elmi tarixində misilsiz xidmətlər göstərərək böyük izlər qoymuşdur. Ölkəmizin alimləri Azərbaycanın bugünkü inkişaf səviyyəsinə gəlib çatmasında, onun sosial-iqtisadi, mədəni və mənəvi inkişafında əvəzsiz rol oynamış-

lar. Akademiya bu gün də öz üzərinə düşən tarixi missiyanı layiqincə davam etdirir".

Tahir Budaqov AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin elmi və ictimai fəaliyyətini yüksək qiymətləndirərək qeyd edib ki, o, Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi xəttinə hər zaman sadıq qalmış, YAP-ın təşkilatlanmasında və ideoloji xəttinin möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynamışdır: "Təsədüfi deyil ki, akademik İsa Həbibbəyli AMEA rəhbəri olduğu müddət ərzində YAP sıralarına qoşulan alim və əməkdaşların sayında ciddi artım müşahidə olunmaqdadır. YAP sıralarında təmsil olunan hər bir elm adamı həm milli ideologiyanın daşıyıcısı, həm də cəmiyyətin intellektual nümayəndəsidir".

YAP Sədrinin müavini vurğulayıb ki, AMEA əməkdaşlarının partiya sıralarına daxil olması partiyanın keyfiyyət tərkibini daha da zənginləşdirməklə yanaşı, həm də elmi fikrin ictimai proseslərdə daha fəal iştirakına şərait yaradır. O bildirib ki, Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2025-ci ilin ölkədə "Konstitusiyaya və Suverenlik İli" elan edilməsi dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsinə yönəlmiş mühüm siyasi addımdır. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan alimləri və ziyalıları bu tarixi mərhələdə öz intellektual və mənəvi potensialları ilə dövlətçiliyimizin inkişafına mühüm töhfə vermislər: "İkinci Qarabağ müharibəsində əldə edilən tarixi Zəfər, ölkəmizin konstitusion hüquqlarının, ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin tam təmin olunması ölkə başçısı, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin müdrik və qətiyyətli siyasətinin, əsgərlərimizin rəşadətindən, vətənpərvər alimlərimizin, düşünən beyinlərin milli ideyaya sədaqətinin nəticəsidir".

Tahir Budaqov çıxışının sonunda AMEA-nın 80 illik yubileyi münasibətilə bütün elm adamlarını təbrik edib, onlara yeni nailiyyətlər arzulayıb. O, həmçinin partiya sıralarına yeni qoşulan gənclərə müraciət edərək onları ölkənin elmi-ictimai həyatında fəal iştirak etməyə, milli dəyərlərə və dövlətçiliyə sədaqət prinsiplərini daim uca tutmağa çağırıb.

Tədbirdə AMEA Rəyasət Heyəti aparatının İctimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin müdir müavini İlham Aliyev və Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Gənc Alim və Mütəxəssislər Şurasının sədri Arzu İsgəndərzadə çıxış edərək bu gün Azərbaycanın Prezident İlham Əliyevin liderliyində öz inkişafının ən parlaq dövrünü yaşadığını bildirib, gənclər olaraq əməli fəaliyyətləri ilə bu inkişafa dəstək verməyə davam edəcəklərini söyləyiblər.

Daha sonra YAP sıralarına qəbul olunan AMEA əməkdaşlarına üzvlük vəsiqələri təqdim olunub.

Sonda Yeni Azərbaycan Partiyasının Himni səsləndirilib.

Uşaqların yemək seçməsi nədən qaynaqlanır?

Sosial və mühit amilləri

Reklamlar və vizual təsirlər

Televiziya və sosial mediada uşaq zövqünə uyğun hazırlanmış fast food, şirin və rəngli qidalar uşaqların təbii və sağlam yeməklərə marağını azaldır. Uşaq üçün “dadlı” anlayışı artıq təbii qidalarla deyil, şəkər və duzla zəngin məhsullarla əlaqələnin.

Məktəb və bağça mühitinin rolu

Uşaqların sosial dairəsində yemək davranışı da formalaşır. Digər uşaqların sevmədiyi yeməklərə qarşı laqeydlik, bəzən də təsir altında qalmaq müşahidə olunur.

Nə etmək olar?

Zorla yedirməmək: Uşaq istəmirsə,

Uşaqların yemək seçməsi (selektiv qidalanma) bu gün bir çox valideynlərin rastlaşdığı ümumi haldır. “Uşağım yeməyi sevmir”, “yalnız makaron yeyir”, “tərəvzlərə yaxın getmir” kimi şikayətlər təkcə ailədaxili problem deyil, həm də qidalanma davranışlarının psixoloji və fizioloji mexanizmləri ilə bağlıdır. Bu hal adətən 2–6 yaş arasında daha çox müşahidə olunur və uşağın inkişafında mühüm dövrlərdən birinə təsadüf edir. Mütəxəssislər bu davranışın tək bir səbəbdən deyil, bir neçə amilin birləşməsindən yandığını bildirirlər. SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Psixoloji və emosional səbəblər

Nəzarət və müstəqillik hissi 2–3 yaş arası dövrdə uşaq öz “mən”ini kəşf etməyə başlayır. Bu zaman yemək masası onun üçün “nəzarəti ələ alma” meydanına çevrilə bilər. “Bu yeməyi istəmirəm” demək uşaq üçün sadəcə qida ilə bağlı deyil, həm də öz fikrini ifadə etmə formasıdır.

Mənfi təcrübələr və zorla yedirmə

onu məcbur etmək əks təsir yaradır. Maraqlı təqdimat: Qidaların rəngli və estetik şəkildə təqdim etmək uşağın marağını artırır. Ailəvi yemək zamanı: Uşağın valideynləri ilə birlikdə yemək yeməsi onun sosial yemək vərdişlərini inkişaf etdirir.

Məhdud seçim vermək: “Bu gün brokoli yoxsa yerləyəcək yeyək?” kimi suallar uşağa seçim haqqı verir, eyni zamanda valideyn nəzarətini qoruyur. Tədrisən öyrəşdirmə: Uşağın sevmədiyi qidaları kiçik miqdarda və tanış dadlarla birlikdə vermək daha effektivdir.

Uşaqların yemək seçməsi çox zaman təkcə “naz” və ya “inad” deyil, onların fiziki, emosional və sosial inkişaf mərhələlərinin təbii nəticəsidir. Bu davranış düzgün başa düşmək və səbirli olmaq uşağın həm sağlam qidalanma, həm də müsbət emosional əlaqə qurma vərdişini formalaşdırır. Əsas məqsəd uşağı yeməyə məcbur etmək deyil, yeməklə sağlam münasibət qurmasına kömək etməkdir.

Ayşən Vəli

Əgər valideyn uşağı yeməyə məcbur edirsə, uşaqda həmin qidaya qarşı neqativ assosiasiya yaranır. Beyin o qidanı təhlükə kimi qəbul edir və gələcəkdə də uşaq həmin yeməkdən uzaq durur.

Valideyn davranışlarının təsiri

Uşaqlar valideynləri təqlid edirlər. Əgər ana və ya ata bəzi qidaları sevmirsə, uşaq da eyni davranışı mənimsəyir. Eyni zamanda, yemək zamanı gərgin atmosfer – qışqırıq, məcburiyyət və ya tənqid – uşağın iştahasını azaldır.

Bioloji və fizioloji səbəblər

Dad duyğusunun inkişafı

Uşaqların dad reseptorları böyüklərə müqayisədə daha həssas olur. Buna görə acılı, turş və ya tünd qoxulu yeməklər onlarda xoşagəlməz hiss yarada bilər. Xüsusilə brokoli, ispanaq və ya soğan kimi tərəvəzlərdə olan “qlükozinolat” maddəsi acılı dad verdiyi üçün uşaqlar bu qidalardan qaça bilirilər.

Qoxu və tekstura həssaslığı

Bəzi uşaqların qoxulara və yeməyin quruluşuna qarşı həssaslığı yüksək olur. Məsələn, sıyıq və ya pürelərin “yapışqan” quruluşu onlarda ikrah hissi yarada bilər. Bu, sensor inteqrasiya sisteminin inkişafı ilə bağlı bir məsələdir.

Böyümə mərhələləri və iştahanın dəyişməsi

Uşaqların böyümə tempi bərabər getmir. Bəzi dövrlərdə sürətli inkişaf iştahanı artırır, bəzi dövrlərdə isə enerji tələbatı azaldığından iştaha zəifləyir. Bu da yeməkdən imtina və ya seçicilik kimi təzahür edə bilər.

Əcnəbilərlə evlənmələr artır: Səbəblər və nəticələr

Elcin Bayramli

Son statistikaya görə, Azərbaycanda əcnəbilərlə nikahların sayı artıq 1 570-ə çatıb. Bu il əvvəlki illərlə müqayisədə belə evliliklərin sayı daha çox müşahidə olunur və bu artım hələ də davam etməkdədir.

Baş Azərbaycan vətəndaşlarının əcnəbilərlə evlənməsinin əsas səbəbləri nələrdir?

Bütün dünyada olduğu kimi, Azərbaycanda daxili vətəndaşlarla evliliklər təkcə sevgi münasibəti üzərində qurulmur, bəzi hallarda mənfəət yönümlü məqsədlərlə də həyata keçirilir.

Son dövrlərdə əcnəbilərlə ailə qurulması halları artır. Hər nə qədər ötən illə müqayisədə cüzi azalma olsa da, ümumi tendensiyanı iri planda götürsək, məsələn, 30-40 il əvvələ nisbətən dəfələrlə yüksəkdir. Bunun çox fərqli səbəbləri var. Dünya qloballaşır, ölkələr bir-birinə qarışır, əlaqələr, gediş-gəlişlər artır. İnsanlar istər iş, istər təhsil məqsədilə fərqli millətlərdən olan şəxslərlə ailə qura bilirlər və bunda problem yoxdur. Məqsəd ailə qurmaqdırsa, sevgi məsələsidirsə, bu heç bir problem yaratmır.

Amma çox təəssüf ki, bu halların bir çoxu başqa məqsədlərlə baş verir. Burada qadın alveri faktları, biznes maraqları, müəyyən ölkədə yaşamaq və işləmək üçün icazə almaq məqsədilə saxta evliliklər də mövcuddur. Bəzən isə məqsəd yalnız əmlaka sahib olmaqdır; məsələn, xarici ölkədə tənha bir şəxsə ailə qurulur ki, onun müəyyən əmlakı qalacaq. Azərbaycanda da belə hallar mövcuddur.

Buradakı problem mahiyyətdədir. Əcnəbilərlə, başqa ölkənin vətəndaşları ilə normal ailə qurmaqda problem yoxdur. Dünya xalqarı bir-biri ilə qaynayıb qarışanda daha sağlam və yaxşı nəsillər meydana gəlir. Bu normal haldır, amma məqsəd həqiqi ailə qurmaq olduqda. Normal prinsiplərə əsaslanan həqiqi ailə qurulması halları problem deyil. Amma digər məqsədlər üçün qurulan ailələr artıq qeyri-təbii və qeyri-mənəvidir. Bu artıq maddi, biznes məsələlərini və ya hüquqi problemləri həll etmək üçün saxta evliliklərdir. Bu cür hallar qəbul edilməzdir və normal sayılmır. Bu halların payı çox olmasa da, az da deyil. Ümumilikdə götürsək, təxmini qiymətləndirmələrə görə, bu evliliklərin 70%-i həqiqi ailə qurulmasındırsa, ən azı 30%-i dediyim səbəblərlə bağlı saxta, müvəqqəti, yalancı nigahlardır.

Bu cür halların qarşısı alınmalı və qanuni tədbirlər görülməlidir. Məsələyə diqqət yetirilməli, qanunsuzluq halları qarşısı alınmalı və insan hüquqları qorunmalıdır. Məsələn, hər hansı bir əcnəbi vətəndaş Azərbaycanda bir xanımla müvəqqəti yaşamaq üçün saxta evlilik edə bilər; 1-2 il sonra isə ayrılıb gedir öz ölkəsinə. Artıq qadın tərk edilmiş vəziyyətdə və ya 1-2 uşaqla birlikdə qalır, bu isə sosial və psixoloji problemlərə səbəb olur. Bu hallar insan cəmiyyətində həm sosial, həm hüquqi, həm də mənəvi baxımdan problemlər yaradır.

Bəzən saxta evlilik adı altında qadınlar və qızlar əxlaqsızlığa yönləndirilir. Məsələn, onları bəzi ərəb ölkələrinə və ya Türkiyəyə aparıb qanuni evlilik adı altında cinsi istismara məruz qoyurlar. Qadın alveri və qadınların biznes məqsədilə istismarı halları mövcuddur və minlərlə fakt var. Bu baxımdan həm insanlar özləri diqqətli olmalı, ailə qurulmasına maddi yox, mənəvi əsasda yanaşmalıdırlar, həm də müvafiq orqanlar bu halları nəzarətdə saxlamalıdır. Hüquq pozuntuları və qanunsuzluq hallarında müəyyən tədbirlər görülməli, həm preventiv, həm də sonra hüquqi tədbirlər tətbiq edilməlidir. Gənclərimiz və uşaqlarımız da bu mövzuda düzgün məlumatlandırılmalı və başa salınmalıdır ki, məqsədli şəkildə belə hallara yönəlməsinlər. Sağlam və normal şəkildə ailə qurulması heç bir problem yaratmır, amma digər hallarda ciddi problem ortaya çıxır və bunun qarşısı alınmalıdır.

POLİTOLOQ ŞƏRH ETDİ

“**P**rezident İlham Əliyevin Tacikistana səfəri, səfər çərçivəsində keçirilən görüşlər və eləcə də MDB Dövlət Başçıları Şurasının məhdud tərkibdə keçirilən iclasında verdiyi mesajlar iki-tərəfli və çoxtərəfli münasibətlərin inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında politoloq Rəşad Bayramov deyib. Onun sözlərinə görə, amma hər kəs razılış ki, bu səfərin ən mühüm nəticələrindən biri Azərbaycan Prezidenti ilə Putin arasında keçirilən görüşlə bağlıdır. Bu görüş təkcə Azərbaycan və Rusiya ictimaiyyəti tərəfindən deyil, eləcə də dünya mətbuatı tərəfindən olduqca diqqətlə izlənilirdi: “Bu görüş Azərbaycanın mülki

“İlham Əliyevin Tacikistan səfəri Azərbaycan-Rusiya münasibətlərində yeni mərhələ açdı”

təyyarəsinin Rusiya hava məkanında vurulmasından sonra Putinə ad günü təbriki və Pekində ayaqüstü salamlaşmanı nəzərə almasaq, dövlət başçıları səviyyəsində ilk dialoq olması baxımından xüsusi məna daşıyır. Görüşdə liderlərin çıxışı və verilən bəyanatlar bir daha onu göstərdi ki, Moskva təzyiq, təhdid yolu ilə hər hansı üstünlük əldə edə bilmədiyini dərk edərək Bakının haqlı mövqeyini qəbul etdi. Putin tərəfindən təyyarəmizin vurulmasına görə üzr istənilməsi, hadisəyə görə məsuliyyətin qəbul edilməsi, zərərçəkən ailələrə kompensasiya ödənilməsi və hadisədə günahı olan şəxslərin hüquqi müstəvidə cəzalandırılacağına dair verilən bəyanatlar Rusiya tərəfindən siyasi etiraf kimi qəbul oluna bilər.

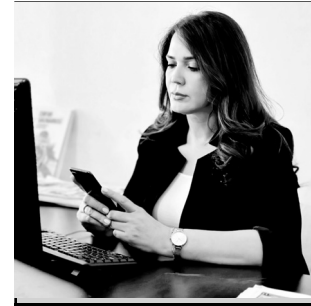
Nəzərə alaq ki, Putinin 25 illik hakimiyyəti dövründə o, cəmi iki dəfə üzr ifadəsi işlədib və bunların ikisi də Azərbaycanın Prezidentinin təmsilində Azərbaycan xalqına ünvanlanan

üzrxahlıq olub.

Putinin gecikmiş də olsa səhvləri etiraf etməsi onu göstərdi ki, Azərbaycanla münasibətlər yalnız qarşılıqlı hörmətə, bərabər hüquqluluğa əsaslandığı halda davamlı ola bilər. Əks halda hər hansı gün Azərbaycanı haqlı və prinsipial mövqeyindən geri çəkilməyə məcbur edə bilməz. Məhz Azərbaycanın prinsipial mövqeyi Rusiyani reallıqlarla barışmağa məcbur etdi deyə bilərik.

Düşünürəm ki, bu görüş Azərbaycan-Rusiya münasibətlərində gərginliyin yumşaldılması və yeni diplomatik mərhələnin başlanğıcı üçün imkanlar açmaqla yanaşı, Rusiyada anti-Azərbaycan mövqeyindən çıxış edən media qurumları, ekspertlər, deputatlar və rəsmi şəxslər üçün də bir signal olacaq. Onların da öz liderlərindən nümunə götürüb Azərbaycandan üzr istəməsi yaxşı olardı”.

Ziya Hikmətoğlu

Metanət Məmmədova

**Adını Bəsti,
Yetər,
Kifayət,
Tamam
qoydular...**

Zamanın bütün kəsiklərində oğlan uşaqlarına çox dəyər verilib: onlarla qızlar arasında ayrı-seçkilik edilib, qızdan çox oğlan arzulanıb, qız doğulanda yasa batanlar olub, “Əh, nə etməli, bəxtini Allah versin” deyənlər də olub... Bəzən niyə qızım oldu?”,-deyib gizli-gizli ağlayan analar da olub, günlərlə utandığından camaat içərisinə çıxmıyan kişilər də olub... Qızlarının adını Bəsti, Yetər, Kifayət, Tamam qoyub, sanki Allaha “ta qız bəsdir” mesajını göndərənlər də olub...

Qıza nə üçünse ikinci dərəcəli övlad kimi baxılıb. Oğul düşmən çəpəri olub, qız isə köçəri quş. Oğul şirin pay olub, hamı qadınlara “Allah sənə şirin bir pay versin” alqışı yağdırılıb. Lakin qız doğulanda köks ötürülüb. Oğula “son” deyiblər, oğlun varsa, sonun var, qız sahibi sonsuz hesab edilib, qızın varsa, “sonun yoxdur” deyiblər...

Bir-birinin ardınca qız doğanda gəlinlər qayınanası tərəfindən məzəmmət edilib, “sən də bir oğlan doğa bilmədin”lə lənətlənib. Kişilər ona oğlan doğmadığı üçün həyat yoldaşından ayrılıb, başqa biri ilə evlənib. Və yaxud da həyat yoldaşına xəyanət edib, illər sonra məlum olub ki, filankəsin bir oğlu da varmış...

Dünyaya oğlan gətirmək üçün qadınlar hamiləliyi 3-4 ay olanda USM-ə yollanıb. Döl oğlandırsa, saxlanılıb, qızdırsa əli, ayağı, başı-bədəni hissələrə bölünüb bətnindən kənarlaşdırılıb. Çünki ona qız deyil, oğlan lazım olub. Bunu çox vaxt öz istəyi ilə etməyib hamı qadın. Çünki o, anadır, ana üçün qız, yoxsa oğlan, fərqi yoxdur, ikisi də onun göz bəbəyidir, canıdır. Lakin ətrafın tənəsi, qohumların yad baxışları, bir də “onun var, mənim də olmalıdır” istəyi 3-4 aylıq qız uşaqlarının qətləminə hökm verib.

Qızların böyüməsinə çəkilən xərci israf bilən atalar da olub. Onun üçün alınan paltarların, yediyi yeməyin hədəf olduğunu düşünənlər də olub. Həddi-buluğa çatarmaz, az yaşındaca ərə verib başından edən atalar da olub. Sanki evində qaldıqca, yediyi-ıçdıyı, geyindiyi ilə onu ziyana salmış deyər...

Qızlar çox sevilməyib. Ona görə də onlara həm də qul-qulluqçu kimi baxılıb. Kiçik yaşlarından ağır işlər gördürən valideynlər də olub qızlara: balaca əlləri qab yuyub, ev təmizləyib... Qızlar özlərindən kiçik qardaş-bacılarına dayəlik də edib. Ata-ana işə gedib uşağı onların üstünə atıb. Qızlar kiçik ikən ana, doğmamış uşaq sahibi olub. Əlindən gəlinciyi alınıb, baxıcılıq tapşırılıb...

Beləcə zaman-zaman qıza qarşı isteksizlik oğlanların çox sayda doğulması ilə nəticələndi. USM-lər qızları torpağa gömüb, oğlanlara həyat verdi. Budur, ölkəmizdə doğulan oğlanların sayı hər il qızlardan qat-qat çoxdur. Artıq məktəb siniflərində 19 oğlan, 5 qız, 17 oğlan 3 qız və sair belə disbalans vəziyyətlər var...

Kim bilir, bəlkə də zaman qızın tərəfində oldu. Atana deyilən bəzi varlıqlardan əsirgədi qızı, əgər anlaya bilsələr... Qızı qızıdan da baha, dəyərli lələ çevirdi. Budur, qız qızıla dönür. Qarşıdakı illərdə oğlanlar ailə qurmaq üçün qarşı cinsin nümayəndələrini tapmaqda çətinlik çəkəcək. Bax, ata-analar bunun səbəbkarı oldu.

Məhəmməd Peyğəmbərin bir hədisində deyilir: “Qız övladları rəhmət, oğlanlar isə nemətdir. Allah nemətə görə sorğu-sual edər, rəhmətə görə isə mükafatlandırır”.

Qızı istəməyən valideynlər, onun doğulması üçün anasını incidən atalar, gəlininə tənəli sözlər yağdıran qayınanalar, qıza qul kimi baxanlar, onlara ağır işlər gördürənlər, qızı doğratdırıb bətnindən kənarlaşdırırlar, sözüm sizədir, mükafatınızın nə olacağını düşünürsünüzmü? Sizi qarşıda böyük bir imtahan gözləyir...

Yazını 11 oktyabr-Beynəlxalq Qızlar Günü münasibətilə yazdım. Bu günə özəl olaraq bir məsləhətim var analara: kaş ki, hər birinizin bir qızı olsun. Olsun ki, onunla Allahdan mükafatınızı ala bilərsiniz. Bir də, onların adını Bəsti, Yetər, Kifayət, Tamam qoymayın. Böyüyəndə mənasını anlayırlar...

Bakı-Moskva xəttində yeni nəfəs...

“**Ö**tən ilin dekabrında AZAL-a aid sərnəşin təyyarəsinin faciəvi şəkildə qəzaya uğramasından sonra soyuqlaşan Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin nizama salınması üçün artıq real imkanlar yaranıb.

“Rusiya Azərbaycanla münasibətlərin düzəlməsi üçün hərəkətə keçib”

Ən azından Düşənbədə Azərbaycan və Rusiya liderləri arasında keçirilən səmərəli görüş bunu deməyə əsas verir. Düzdür, münasibətlərin tam yoluna qoyulması üçün mühüm işlər görülməlidir. Bura, ilk növbədə təyyarə qəzasının tam obyektiv şəkildə araşdırılması və hüquqi qiymət verilməsi daxildir.

Ən diqqətçəkən məqamlardan biri Vladimir Putinin də danışığı zamanı üzr istənilməsi və faciənin araşdırılması barədə diqqətçəkən fikirlər səsləndir-məsidir. Bu fakt, Kremlin Bakı ilə münasibətləri yoluna qoymaq üçün çalışdığını tam açıq şəkildə ortaya qoyur. Ən azından Rusiya lideri Azərbaycanın tək Cənubi Qafqaz üçün deyil, ümumilikdə keçmiş sovet coğrafiyası üçün siyasi və xüsusilə iqtisadi mənada lokomotiv rolunu oynadığını əla bilir”.

Bu fikirləri SİA üçün şərhində jurna-

list-ekspert Mətləb Salahov deyib. M.Salahovun qənaətinə Moskvada da Azərbaycanla münasibətlərin gərgin məcrada saxlanılmasının mənasızlığı və zaman baxımından uduzanın Rusiya olduğunu gözəl dərk edirlər.

“Diqqət edin: Düşənbədəki danışıqların böyük hissəsinin AZAL təyyarəsinin qəzasının araşdırılmasına həsr olunması da Moskvanın münasibətlərin düzəlməsi üçün əsasən maneənin aradan qaldırılmasına ciddi və istekli yanaşdığını göstərir. V.Putin faciədən sonra Prezident İlham Əliyevin irəli sürdüyü üç əsas tələbin yerinə yetirildiyini faktiki olaraq təsdiqlədi. Düşünürəm ki, prezidentlər arasındakı son danışıqlardakı mənzərə onu deməyə əsas verir ki, Rusiya bir il öncəyə qədərki vaxtda strateji tərəfdaş olduğu Azərbaycanla münasibətləri bərpa etmək üçün hərəkətə keçib”.

Türk birliyi: vahid gücün zirvəsi

Türk dövlətlərini ortaq etnik köklər, mədəniyyət və ənənələr birləşdirir. Dünyanın hansı tərəfində yerləşməsindən asılı olmayaraq bu uyğun, yaxın, bəzənsə oxşar cəhətlər onları bir araya gətirir. Bu mədəniyyət, ənənə və dəyərlər toplusu türk xalqlarının gücüdür. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin də vurğuladığı kimi, daxili siyasi və iqtisadi sabitlik, əhəmiyyətli geostrateji mövqe, müsbət demoqrafiya və gənc əhali, nəqliyyat-logistika sahəsində böyük imkanlar, təbii resurslar, habelə hərbi və hərbi-texniki sahədə artan potensial Türk Dövlətləri Təşkilatını global arenada vacib aktora çevirir.

TDT-nin rəsmi görüşləri ilə yanaşı, qeyri-rəsmi görüşlərinin də artıq ənənə halını alması birliyin gücünü daha da artırır. Oktyabrın 7-də Qəbələdə keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə Görüşü bir daha təsdiq etdi ki, belə görüşlər türk dünyasını birlik və həmrəyliyin zirvəsinə aparır.

Azərbaycanın sülh gündəliyi

Azərbaycan sülh və əmin-amanlığın, sabitliyin tərəfdarı olan bir dövlət kimi nəinki TDT-nin görüşlərinə, bütün dünyaya bu gün sülh gündəliyi təqdim edir. 30 il torpaqları işğal altında olan, 30 ilin o başında da, bu başında da müharibə ilə üz-üzə qalan, minlərlə soydaşı yurd-yuvasından məcburi şəkildə qovulan ölkə bütün bu çətinlikləri geridə qoyub, uzun illərin mübarizəsinin nəticəsi olaraq 2020-ci və 2023-cü ildə əldə etdiyi böyük Zəfərlərdən sonra təbii ki, dünyaya sülh gündəliyi təqdim edəcək. Bu gündəlikdə sülhün və sabitliyin hər şeydən vacib olduğunu, ölkələrin ayrı-ayrılıqda inkişafının, birlik və həmrəyliyin yalnız sabitliklə mümkün olduğunu bəyan edir. Dövlət başçısının da dediği kimi: TDT-nin təməl sənədi olan Naxçıvan Sazişində sülhün qorunması və təhlükəsizlik əsas məqsəd və vəzifələr sırasında yer alıb. Dünyanın üzleşdiyi hazırkı geosiyasi və təhlükəsizlik çağırışları fonunda, ötən il Şuşada qeyri-rəsmi Zirvə Görüşü zamanı qəbul edilmiş

Qarabağ Bəyannaməsinə və bugünkü Zirvə Görüşünün "Regional sülh və təhlükəsizlik" mövzusunə uyğun olaraq, türk dövlətlərinin vahid güc mərkəzi kimi çıxış etməsi olduqca vacibdir.

Prezident İlham Əliyevin Zirvə toplantısında təhlükəsizliklə bağlı dəyərli fikirləri də sülh gündəliyinin məqamlarıdır. Məlumdur ki, təhlükəsizlik təmin edilmədən inkişaf mümkün deyil. Beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinin kobud şəkildə pozulduğu dövrdə ölkələrimiz arasında hərbi və hərbi-texniki sahədə əməkdaşlıq çox önəmli amillərdən biridir. Bu çərçivədə müttəfiqimiz olan Türkiyə ilə dərin əməkdaşlıq mövcuddur. Yalnız son bir ildə Türkiyə ilə birgə 25-dən artıq ikitərəfli və çoxmillətli hərbi təlimlər keçirilmişdir.

Ölkələrimiz arasında hərbi, müdafiə və təhlükəsizlik sahələrində geniş əməkdaşlığı nəzərə alaraq, 2026-cı ildə Azərbaycanda Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin birgə hərbi təlimlərinin keçirilməsini təklif edirik.

Bugünkü dünyada hərbi güc hər bir ölkənin müstəqilliyinin və ərazi bütövlüyünün əsas amilidir.

2020-ci il 44 günlük Vətən müharibəsində tarixi Zəfərimiz, həmçinin 2023-cü ildə qətiyyətli antiterror tədbirləri nəticəsində Azərbaycan torpaqlarının 30 illik işğalına son qoyuldu. Bununla da ölkəmizin ərazi bütövlüyü və əzəli torpaqlarımız üzərində suverenliyi bərpa olundu. Bu tarixi nailiyyət

yalnız Azərbaycanın milli iradəsinin və əzmkar mübarizəsinin təntənəsi deyil, eyni zamanda, bölgədə ədalətin, sülhün və sabitliyin bərqərar olunmasına mühüm töhfədir.

İki ay əvvəl Vaşinqtonda, Ağ Evdə Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişinin paraflanması Cənubi Qafqazı sülh məkanına çevirəcək. Vaşinqton Zirvəsi çərçivəsində, eyni zamanda, ATƏT-in Minsk qrupunun və əlaqədar strukturların bağlanması üçün edilmiş birgə müraciətə uyğun olaraq, sentyabrın 1-də ATƏT tərəfindən qəbul edilmiş qərarla keçmiş münaqişənin bu qalıqları da aradan qaldırıldı. Beləliklə, atdığımız addımlar Azərbaycanın irəli sürdüyü sülh gündəliyini bir daha təsdiq etdi.

Biz Ermənistan işğalını heç vaxt unutmayacağıq. Şəhidlərimizin əziz xatirəsini həmişə qəlbimizdə saxlayacağıq. Onların qanını biz döyüş meydanında aldıq. İşğalçını əzəli torpaqlarımızdan qovduq, Zəfər çaldıq və eyni zamanda, ədalətli sülhə nail olduq.

Türkün dostu türkdür!

Türk dövlətləri əsasən Asiyada və Şərqi Avropada yerləşir. Bu gün dünyada rəsmi olaraq 6 müstəqil türk dövləti mövcuddur. Onlardan beşi – Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Türkmənistan və Qırğızıstan SSRİ dağıldandan sonra 1991-ci ildə, Osmanlı İmperiyasının varisi olan Türkiyə isə 1923-cü ildə öz müstəqilliyini elan edib. Şimali Kipr Türk Respublikasının müstəqilliyi dünya dövlətləri tərəfindən hələ tanınmayıb. 2005-ci ilin məlumatlarına görə dünyada türk dillərində danışan əhalinin ümumi sayı 200 milyondan çoxdur.

200 milyondan çox insanı bir-birini anladığı ortaq dil, yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, mədəniyyət, tarix, ənənə və dəyərlər birləşdirirsə, deməli, bu, böyük gücdür. Bunu da tarix sübut edib ki, türkün ən yaxın dostu elə türkdür. Çünki onları bir dəyər birləşdirir və bu dəyərlər, hörmət, sayğı əmin-amanlığı və sülhü də təmin edir. Bu baxımdan türk dövlətlərinin bir araya gəlməsi, birlik və həmrəylik nümayiş etdirməsi dünyaya

da bir mesajdır. Təbii ki, türkün böyüklüyünü, gücünü göstərmək və türkün ən yaxşı dostunun türk olduğu baxımından.

Bu dostluğu Azərbaycan xalqı olaraq hər zaman həyatımızda hiss etmişik və görmüşük. Türk dövlətləri 30 il torpaqlarımız işğal altında olanda da, qazandığımız böyük Zəfər zamanı da həmişə yanımızda olub. Zəfərdən sonra Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə başlanan bərpa işlərində də yanımızdadırlar. Azad torpaqlarımızın yenedən çiçəklənməsinə, soydaşlarımızın ata-baba yurduna qayıtmasına onların hər birinin özünəməxsus töhfəsi var. Dövlətimizin başçısı da Zirvə görüşündə bu məsələyə münasibət bildirdi: ...Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpasına dəstək üçün qardaş ölkələrə bir daha təşəkkürümü bildirirəm. Füzulidə Mirzə Uluqbəy adına məktəb, Kurmanqazı adına Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzi, Ağdamda Manas adına məktəb artıq fəaliyyətdədir. Bu, özbək, qazax, qırğız qardaşlarımızın hədiyyəsidir. Macar qardaşlarımızın hədiyyəsi Cəbrayılada tikilən məktəbdir. Türkmən qardaşlarımızın hədiyyəsi – bu gün təməli qoyulan Füzuli məscididir. Qardaş Türkiyənin şirkətləri bir çox tunellər, körpülər, yollar inşa edir. Azərbaycan xalqı bu qardaş dəstəyini heç vaxt unutmayacaq.

Söz yox ki, Azərbaycan da qardaş və dost türk dövlətlərinin hər hansı birində

problem baş verəndə, oraya ilk yardım gəndərən, kömək edən ölkə olub. Bütün bunlar müasir dövrdə qarışıq vəziyyətdə olan dünyaya da bir nümunədir. Dövlətlərin bir-biri ilə sülh şəraitində yaşamasından, bir-birinə yardımından, eyni zamanda hörmət və qayğısından gözəl nə ola bilər ki?..

Zəngəzur dəhlizi türk dünyasının qapısı olacaq

Bu dəhlizin nə qədər böyük əhəmiyyəti malik olduğunu artıq bütün dünya dərk edir. Dövlətimizin başçısı hələ İkinci Vətən müharibəsi bitən gün imzalanan üçtərəfli Bəyanata 9-cu bəndi-Naxçıvanla Azərbaycanın qərb rayonları arasında quru yol əlaqəsinin yaradılması ilə bağlı bəndi saldırmışdı. Ermənilər bu öhdəliyi həyata keçirməsələr də, artıq Zəngəzur dəhlizi həyata vəsiqə ala bilib və yaxın gələcəkdə reallaşmasına bütün dünya şahid olacaq.

Zəngəzur dəhlizinin açılmasının böyük geosiyasi və iqtisadi əhəmiyyəti Azərbaycanın Orta Dəhliz üzərində və Şimal-Cənub marşrutu boyu yerləşməsi deməkdir. Dəhliz Rusiya, Azərbaycan, Türkiyə, İran və Ermənistan da qoşularsa, bölgədə beştərəfli yeni əməkdaşlıq platformasının yaradılması, Türkiyə üzərindən türk dünyasına uzanan yeni inteqrasiya xəttidir.

Dövlətimizin başçısının da Zirvə görüşündə dediği kimi: Azərbaycan Şərqi Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin fəal iştirakçısıdır. Ölkəmiz Türkiyə ilə Mərkəzi Asiya arasında coğrafi, iqtisadi, nəqliyyat və digər sahələrdə körpü rolunu oynayır... Zəngəzur dəhlizi həm Orta Dəhliz, həm də Şimal-Cənub Dəhlizi çərçivəsində yeni nəqliyyat arteriyası və ikinci marşrut kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Beləliklə, türk birliyi vahid gücün nə olduğunu dünyaya göstərməkdir. Bu, ümumilikdə dünyaya, eyni zamanda mədəniyyəti, tarixi, dəyərləri eyni və oxşar olan digər dövlətlərə də nümunə gücündədir.

Mətanət Məmmədova

Dövlətçilik tariximizdə mühüm mərhələ: Qars müqaviləsi

1921-ci il oktyabrın 13-də Qars müqaviləsi imzalandı. Həmin tarixdən 104 il ötür. Qars müqaviləsində Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunması, Naxçıvanla bağlı məsələ öz ədalətli həllini tapıb və ərazi-sərhəd problemi həll olunub. Mühüm tarixi-siyasi əhəmiyyətə malik olan Qars müqaviləsi Naxçıvan əhalisinin və ziyalılarının inadlı mübarizəsi, o cümlədən görkəmli diplomat Behbud ağa Şahxatinskiyın prinsipial mövqeyi, Türkiyə dövlətinin məsələyə ədalətli yanaşması nəticəsində Naxçıvanın ərazisi və bu ərazinin beynəlxalq müqavilə ilə qorunan toxunulmazlıq hüququnu təsbit etmişdir. Qars müqaviləsinin imzalanması və Naxçıvanın muxtariyyət statusunun təsbit olunması dövlətçilik tariximizdə mühüm mərhələdir. Bu müqaviləyə qədər olan tarixi dövrə nəzər salsaq görərik ki, XX əsrin 1918-20-ci illərində Azərbaycanda və onun Naxçıvan bölgəsində vəziyyət çox mürəkkəb xarakter almışdır. Mövcud vəziyyətdə Azərbaycandan lazımı köməyi ala bilməyən Naxçıvanın təkləndiyini gören azğın erməni daşnakları hərbi və siyasi yolla qədim diyarı işğal etmək istəyirdilər. Böyük dövlətlərə arxalanan ermənilər Naxçıvana hücumlar edir, şəhər və kəndləri dağıdırdılar. Ağlaşıqmaz vəhşiliklər və qırğınlar törədən erməni daşnakları Naxçıvan bölgəsində azərbaycanlıların inadlı müqavimətinə rast gəlmişdilər. Tarixdən bizə aydındır ki, 1918-1920-ci illərdə ermənilər Naxçıvanda soyqırımlar törədib, lakin əhalini tabe edə bilməmişdilər. 1920-ci il oktyabrın 28-də Sovet Rusiyası ilə daşnak Ermənistanı arasında bağlanmış müqavilədə isə Azərbaycanın rəyi nəzərə alınmadan Zəngəzur Ermənistanına güzəşt edilmişdi.

Tarixi dövrə istinadən qeyd edək ki, 1920-ci il noyabrın 29-da Ermənistanda bolşevik hakimiyyəti yaradılıb. Bu münasibətlə Azərbaycan Hərbi İnqilab Komitəsi 1 dekabr 1920-ci ildə bəyanatla çıxış edib. Rusiyanın diktəsi ilə yazılmış bəyanat iki sovet respublikası arasında ərazi mübahisələrinin Azərbaycanın milli mənafeyinə zidd şəkildə həll edilməsinə yönəlmişdi. Buna görə də həmin bəyanat Naxçıvan və Zəngəzurun müsəlman əhalisinin haqlı narazılığına səbəb olmuş, eləcə də bu bəyanat Türkiyə nümayəndələri tərəfindən də etirazla qarşılanmışdır.

20 maddə və 3 əlavədən ibarət müqavilə

Türkiyə və üç Cənubi Qafqaz respublikası arasında 13 oktyabr 1921-ci ildə Qarsda imzalanan müqavilə 20 maddə və 3 əlavədən

ibarət idi. Bu müqavilədə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü təmin olunmuş, qeyri-bərabər hüquqlu müqavilələr, zorla qəbul etdirilən müqavilələr rədd edildi. Müqavilənin 5-ci maddəsi bilavasitə Naxçıvanın taleyi ilə bağlı idi. Burada yenə də Naxçıvanın Azərbaycanın tərkibində saxlanması və muxtariyyət verilməsi məsələsi təsbit edilmişdi. Naxçıvanın statusu və təbəçiliyi məsələsi beynəlxalq müqavilələrlə tam şəkildə həll edildi.

Bu müqaviləni imzalayan dövlətlərdən hər hansı biri onu birtərəfli qaydada ləğv edə bilməz. Qars müqaviləsi 1922-ci ilin mart-iyun aylarında müqaviləni imzalayan ölkələrin qanunverici orqanlarında təsdiq edilib və həmin il sentyabrın 11-dən qüvvəyə minib. Qars müqaviləsi imzalandıqdan sonra Naxçıvan bölgəsi Sovet Sosialist Respublikası elan olunmasına baxmayaraq, Ermənistan Qars müqaviləsinin bu maddəsindən müəyyən bəhanələrlə imtina etməyə cəhd göstərir, Naxçıvana qarşı ərazi iddiaları ilə çıxış edirdi. Zaqafqaziya MİK-in qərarları ilə 1929-1931-ci illərdə Naxçıvan MSSR-in ərazisinin bir qismi qanunsuz olaraq Ermənistanla verilib. Naxçıvan Muxtar Respublikasının beynəlxalq Qars müqaviləsi ilə təsbit edilmiş ərazisininin, təqribən, 15 faizi keçən əsrin müxtəlif dövrlərində Ermənistan tərəfindən qanunsuz olaraq zəbt edilib. Qars müqaviləsində muxtariyyətin əsası qoyulub, Naxçıvan ərazisində Naxçıvan SSR yaradılıb, lakin 16 iyun 1923-cü ildə siyasi və inzibati statusunda dəyişiklik edilən Naxçıvan SSR Naxçıvan diyarına çevrilib. 1924-cü il fevralın 9-da bölgənin inzibati və siyasi statusu bərpa edilərək Naxçıvan MSSR, 1990-cı il noyabrın 17-dən isə Naxçıvan Muxtar Respublikası adlandırılıb.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev Naxçıvanın ərazi bütövlüyünün və muxtariyyət statusunun qorunub saxlanılmasında Qars müqaviləsinin əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirərək belə deyirdi: "Naxçıvan Azərbaycanın əsas torpağından ayrı düşdüynə görə Naxçıvanın bütövlüyünü, təhlükəsizliyini, dövlətçiliyini, muxtariyyətini gələcəkdə də təmin etmək üçün Qars müqaviləsi bizim üçün çox böyük, əvəzi olmayan sənəddir".

1991-ci il yanvarın 11-də Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi Moskva və Qars müqavilələrinin iştirakçısı olan dövlətlərə bəyanat verərək həmin ölkələri muxtar respublikanın ərazi bütövlüyünün erməni təcavüzü nəticəsində kobud şəkildə pozulması faktlarına münasibət bildirməyə çağırıb. Bu, Naxçıvanın muxtariyyət statusunun beynəlxalq müqavilələrlə qorunması faktının

aktuallaşdırılması ilə yanaşı, muxtar respublikanın məruz qaldığı hərbi müdaxilə təhlükəsindən diplomatik yolla qorunmasına şərait yaradıb. Naxçıvanın tarixində mühüm və əhəmiyyətli məsələ olan Qars müqaviləsi XX əsrdə Naxçıvan ərazi bütövlüyünün təmin olunmasında mühüm rol oynamışdır.

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKİYƏ ARASINDAKI MÜNASİBƏTLƏRƏ BÖYÜK TÖHFƏ

100 il sonra - 1921-ci il 13 oktyabrda imzalanmış Qars müqaviləsindən sonra Türkiyənin Azərbaycana dəstəyini ən güclü formada nümayiş etdirən rəsmi sənəd Şuşa Bəyannaməsi imzalandı. 30 ilə yaxın erməni işğalçıların tapdığı altında əzilen Şuşa dörd il əvvəl noyabrın 8-də Azərbaycan Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi və Milli Ordumuzun rəşadəti ilə böyük zəfərə, şanlı qələbəyə imza atdı. 2021-ci ilin iyunun 15-

liyyet qabiliyyətinin birlikdə artırılması və digər tədbirlər əksini tapıb.

QARS MÜQAVİLƏSİ QƏDƏR TARİXİ ƏHƏMİYYƏTLİ ŞUŞA BƏYANNAMƏSİ

Şuşa Bəyannaməsi beynəlxalq hüququn prinsip və normalarına, eyni zamanda Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinə uyğun olaraq, global və regional sülh, sabitlik və təhlükəsizliyin təmin edilməsində birgə səylərin davam etdirilməsi üçün mühüm rol oynayacaq. Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikasının müstəqilliyi, suverenliyi, ərazi bütövlüyü, beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərinin toxunulmazlığı kimi milli maraqlara söykənən məsələlərdə ikitərəfli və çoxtərəfli formatlarda həmrəylik və qarşılıqlı yardım prinsipləri öz əksini tapıb. Sənəddə qeyd edilir ki, tərəflərdən hər hansı birinin ərazi bütövlüyünə qarşı üçüncü dövlət və ya dövlətlər tərəfindən təhdid və ya təcavüz edilərsə, onun aradan qaldırılması məqsədilə BMT Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə müvafiq təşəbbüs həyata keçiriləcək, bir-birinə BMT Nizamnaməsinə uyğun zəruri yardım göstəriləcək. Əlbəttə ki, Şuşa Bəyannaməsi Qars müqaviləsi qədər tarixi əhəmiyyətə malikdir. Dövlətlərarası əməkdaşlığın daha da möhkəmlənməsində

də isə Şuşa Azərbaycan və Türkiyə arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında Bəyannamənin imzalandığı tarixi məkana çevrildi. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bildirdiyi kimi, "Tarixi Qars müqaviləsi yüz il əvvəl imzalanıb. Bu da böyük rəmzi mənə daşıyır. Yüz ildən sonra azad edilmiş Şuşa şəhərində müttəfiqlik haqqında imzalanmış birgə bəyannamə bizim gələcək iş birliyimizin istiqamətini göstərir".

İki dost və qardaş ölkə arasında imzalanmış bu sənəd Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan tərəfindən dünyaya bir mesaj oldu. Bu günə qədər iki dost və qardaş ölkə arasında imzalanmış bütün beynəlxalq sənədlərə, 13 oktyabr 1921-ci il tarixli Qars müqaviləsinə sadıq olduqlarını bir daha təsdiq edərək, 9 fevral 1994-cü il tarixdə imzalanmış "Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında dostluq və hərtərəfli əməkdaşlığın inkişafı barədə Müqavilə"ni və "Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Protokol"u, eləcə də 16 avqust 2010-cu il tarixində imzalanmış "Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Müqavilə"ni rəhbər tutaraq imzalanmış Bəyannamə Azərbaycan və Türkiyə arasındakı münasibətlərə böyük töhfədir. Şuşa Bəyannaməsi regiondakı yeni reallıqlara, inkişafa, sülhün tam təminatına böyük təkan verir. Qars müqaviləsinə istinad edilən Bəyannamə öz formatına görə ondan daha əhatəli sənəddir. Bu sənəddə Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə əlaqədar müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi, iqtisadiyyat, təhsil, müasir texnologiyalar üzrə əməkdaşlığın daha da dərinləşdirilməsi, Silahlı Qüvvələrimizin yeni çağırışlara uyğun olaraq yenidən formalaşdırılması, modernləşdirilməsi, iki ölkənin silahlı qüvvələrinin fəa-

mühüm rola malikdir. İki ölkə, iki xalq xoş günlərin sevincini birgə bayram etdiyi kimi, ən çətin məqamlarda da bir-birilərinə arxa, dayaq durmağı bacarır. Qardaş ölkə artıq tarixdə qalan Qarabağ münafişəsinin davam etdiyi illər ərzində həmişə Azərbaycana dəstək verirdi. Biz Türkiyənin qətiyyətli dəstəyini 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı bir daha gördük. Postmüharibə mərhələsində də qardaş Türkiyə Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərdə start verdiyi genişmiqyaslı bərpa işlərində yaxından iştirak edir. Cənubi Qafqazın lider dövləti olan Azərbaycan müstəqil siyasət yürüdə bilən ölkədir. Dövlət siyasətinin də mütləq prioritetləri Azərbaycan xalqının və dövlətinin milli maraqlarının müdafiə olunması, eyni zamanda ölkəmizin müstəqil siyasət aparmasıdır.

Şuşa Bəyannaməsinin imzalanması Azərbaycanın müstəqillik tarixinə əbədi həkk olundu və Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərində keyfiyyətə yeni bir dövrün başlanğıcını qoydu. Bu mühüm tarixi sənəd ölkələrimiz arasında dostluq və qarşılıqlı münasibətlərinin təntənəsi oldu və dövlətlər arasında əməkdaşlığın strateji əhəmiyyət kəsb edən sahələrini əhatə edir. Azad edilmiş Şuşa şəhərində 100 ildən sonra müttəfiqlik haqqında imzalanan Birgə Bəyannamə dövlətlərarası gələcək iş birliyinin istiqamətini göstərir. Sənəddə beynəlxalq müstəvidə birgə əməkdaşlıq, siyasi münasibətlər, iqtisadi-ticarət əlaqələri, mədəniyyət, təhsil, idman, gənclər siyasəti, enerji təhlükəsizliyi, Cənub Qaz Dəhlizinin Türkiyə, Azərbaycan və Avropa üçün önəmi göstərilməklə yanaşı, müdafiə sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı hərbi yardım məsələləri öz əksini tapır.

Əlbəttə ki, Azərbaycan ilə Türkiyə arasında olan bağlar, qardaşlıq və birlik bütün sahələr üzrə əməkdaşlığın bundan sonra da uğurla həyata keçiriləcəyinə əminlik yaradır.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Boşanma sonrası kişiler

Boşanma çox vaxt qadınların yaşadıkları çətinliklərlə gündəmə gəlir. Cəmiyyətin diqqəti əsasən qadınların iqtisadi asılılıqdan qurtuluşuna, sosial damğalanmaya qarşı mübarizəsinə yönəlidir. Lakin kişilərin boşanma sonrası həyatında baş verən dəyişikliklər çox vaxt görünməz qalır. Halbuki boşanma kişilər üçün də həm sosial mövqe, həm də gündəlik həyat tərzini baxımından ciddi dönüş nöqtəsidir. Ənənəvi gender rolları kişiyə “ailəni qoruyan”, “uşağın təminatçısı” və “güclü dayaq” statusu yükləyir. Bu səbəbdən, evliliyin bitməsi kişini yalnız şəxsi münasibətlərdən ayırmır, həm də onun sosial kimliyini sual altına salır. Çox vaxt kişi “ailəsini saxlaya bilmədi” kimi damğalanır və ictimai münasibətlərdə mövqeyini dəyişmiş vəziyyətə düşür.

Xüsusilə də uşaqlar məsələsi boşanma sonrası kişilər üçün ən mürəkkəb reallıqdır. Qəyyumluğun əsasən anaya verilməsi, atanın valideynlik rolunu məhdudlaşdırır. Bəzən bu, uşağa münasibətdə məsafənin artmasına, hətta tam əlaqə qırılmasına gətirib çıxarır. Beləliklə, boşanma təkcə ailə münasibətlərinin sonu deyil, həm də ata və kişi kimliyinin yenidən qurulması prosesidir. Bu mövzunun işlənməsi vacibdir, çünki kişilərin təcrübəsi yalnız onların şəxsi həyatı ilə məhdudlaşmır. Uşağın inkişafına, ailə institutunun güvənə və cəmiyyətin gender balansına birbaşa təsir göstərir.

Boşanma kişilər üçün ilk baxışda “azadlıq” kimi görünə bilər. Amma praktik həyatda bu proses çox zaman əlavə məsuliyyət və iqtisadi yüklə müşayiət olunur. Əgər evlilik dövründə ailənin xərcləri birgə bölüşdürülürdüsə, boşanma sonrası kişi ikiqat məsrəflə üzləşir: həm aliment ödənişi, həm də öz yeni yaşayış şəraitinin təminatı. Bu, xüsusilə orta və aşağı gəlirli kişilər üçün çətinlik yaradır. Kişilər arasında belə bir düşüncə də geniş yayılıb: “ailəni saxlaya bilmədim, deməli, kişi kimi borcumu yerinə yetirmədim”. Bu psixoloji yanaşma çox vaxt sosial mühit tərəfindən də möhkəmləndirilir. Qohumlar, iş yoldaşları və dost çevrəsi kişini yalnız şəxsi münasibətlərdə deyil, həm də “ailə başçısı” rolunda uğursuz sayır.

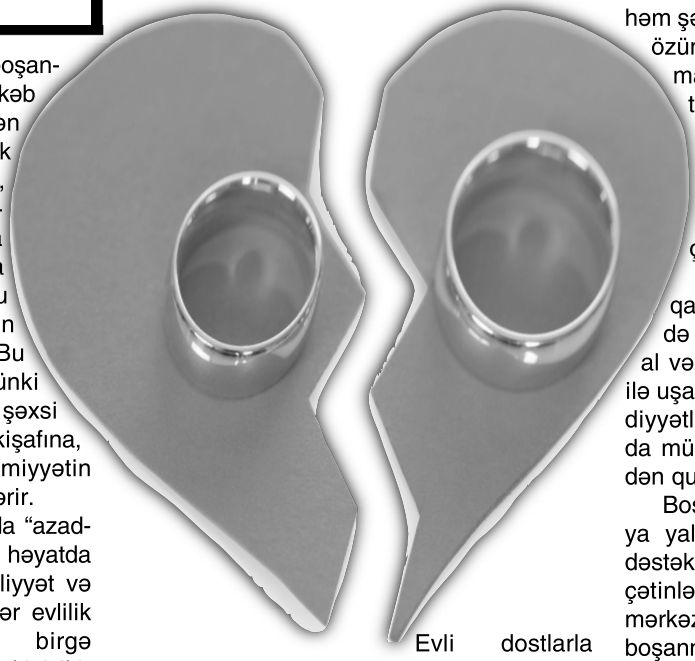
İş həyatı isə iki cür təsir göstərir. Bəzi kişilər boşanma sonrası bütün diqqətlərini işə yönəldərək özlərini sübut etməyə çalışır, yeni uğurlarla “itirilmiş nüfuzu” bərpa etmək istəyirlər. Digərləri isə iş motivasiyasını itirir, hətta sosial təcrid yaşayır. Hər iki hal kişinin şəxsi həyatında boşluq yaratdığı kimi, onun sosial mövqeyini də dəyişdirir. Dost çevrəsi də dəyişir, evli dostlarla münasibətlər seyrəkləşir, yeni sosial dairəyə daxil olmaq isə asan olmur. Çünki boşanmış kişi həm “subay” kimi qəbul edilmir, həm də “ailəli” çevrədə əvvəlki yerini tapa bilmir. Beləliklə, sosial reallıqda o, keçid mərhələsində qalan bir fiqura çevrilir.

Boşanma kişilər üçün tək şəxsi həyatın deyil, həm də sosial və iqtisadi strukturların dəyişdiyi bir prosesdir. Ənənəvi cəmiyyətdə kişi ailənin maddi təminatçısı rolunu daşıyır. Evlilik dövründə bu rol onun sosial statusunu gücləndirir və cəmiyyətdə müəyyən nüfuz qazandırır. Boşanma isə bu statusu dəyişir, kişi özünü “yarımçıq ailə başçısı” kimi hiss etməyə başlayır. Bu, yalnız psixoloji deyil, həm də sosial bir dəyişiklikdir: qohumlar,

dostlar, iş yoldaşları boşanmış kişiye fərqli münasibət göstərir, bəzən onu “uğursuz” və ya “yetersiz” kimi qiymətləndirirlər.

İqtisadi yük də boşanma sonrası kişilərin üzləşdiyi əsas çətinliklərdən biridir. Aliment ödənişi, uşağın ehtiyacları, kirayə və ya yeni ev şəraiti, bütün bunlar kişinin maliyyə planını əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirir. Orta və aşağı gəlirli kişilər üçün bu məsrəflər həyatın keyfiyyətinə ciddi təsir göstərir. Nəticədə bəziləri şəxsi həyatını, hətta uşaqlarla münasibətlərini ikinci plana ataraq iqtisadi təhlükəsizliyi prioritetləşdirir. Boşanma iş həyatına da təsir göstərir. Bəzi kişilər bu dəyişiklikdən güc alaraq özünü işdə sübut etməyə çalışır, əlavə gəlir və yeni uğurlar vasitəsilə itirilmiş sosial nüfuzu bərpa etməyə yönəlir. Digərləri isə əksinə, iş motivasiyasını itirir, konsentrasiyada çətinlik yaşayır və sosial təcridə meyil göstərir. Bu vəziyyət, şəxsi həyatın dəyişməsi ilə birbaşa bağlıdır və çox vaxt kişinin ictimai dairədə “sərbəst amma tənhalasmış” bir mövqe qazanmasına gətirib çıxarır.

Sosial dairə baxımından boşanma kişini əvvəlki dost çevrəsindən uzaqlaşdırır.

Evli dostlarla

münasibətlər seyrəkləşir, yeni sosial dairəyə inteqrasiya isə çətinləşir. Kişi həm “subay” kimi qəbul edilməyib, həm də ailəli çevrədə əvvəlki yerini itirmiş olur. Bu isə onun sosial adaptasiyasını daha da çətinləşdirir və bəzən tənhalıq hissini gücləndirir. Beləliklə, boşanmanın kişilər üzərindəki sosial-ictimai təsiri yalnız şəxsi həyatla məhdudlaşmır. Bu, həm də iqtisadi vəziyyətin dəyişməsi, ictimai statusun itməsi və sosial çevrədə yeni mövqe qazanmaq üçün davamlı bir adaptasiya prosesinə səbəb olur.

Boşanma kişilər üçün yalnız sosial-ictimai və iqtisadi bir proses deyil, həm də şəxsi kimlik və psixoloji vəziyyət baxımından dönüş nöqtəsidir. Ənənəvi cəmiyyətdə kişidən gözlənilən “güclü, dayanıqlı, ailənin qoruyucusu” rolunu boşanma anında saxlamaq çox zaman mümkün olmur. Bu səbəbdən bir çox kişi özünü emosional və sosial baxımdan tənha hiss edir.

Boşanmış kişilər çox vaxt tənhalıq yaşayır. Sosial dairənin daralması, dostlarla və ailə ilə münasibətlərin dəyişməsi, evlilik dövründə paylaşılmış gündəlik həyatın yoxluğu tənhalığı gücləndirir. Tənhalıq yalnız sosial baxımdan deyil, həm də emosional ifadə imkanlarının məhdudlaşması ilə bağlıdır: kişi öz hisslərini paylaşmaq, onları işləmək və emosional dəstək almaqda çətinlik çəkir.

Psixoloji boşluq bəzən aqressiya və qapanma ilə ifadə olunur. Kişi yaşadığı dəyişikliklərdən dolayı narazılıq, hirs və məyusluq hiss edə bilər. Bu, həm ailəyə, həm də ətrafdakı insanlara qarşı yönəli

bilər. Qapanma isə özünü sosial təcrid və yalnızlıq şəklində göstərir: kişi emosional ehtiyaclarını gizlətməyi üstün tutur, ətrafla əlaqəni minimuma endirir. Bu davranışlar uzun müddət davam etdikdə həm şəxsi həyat, həm də sosial münasibətlər üçün problem yarada bilər.

Uşağın qəyyumluğu anaya verildikdə və ya uşaqla ünsiyyət məhdudlaşdıqda kişi özünü “yarımçıq” ata kimi hiss edir. Bu hiss həm şəxsi kimlikdə, həm də sosial mövqedə özünü göstərir. Kişi, özünün ailəni qorumaq və uşağa rəhbərlik etmək rolunu tam yerinə yetirə bilmədiyini düşünür, bu da həm qürur, həm də aidiyyət hissinin zəifləməsinə səbəb olur. Bəzən bu vəziyyət uşağa qarşı emosional uzaqlığa, hətta tam imtina hallarına gətirib çıxır.

Uşaqların gündəlik həyatdan uzaq qalması kişilərdə həm narahatlıq, həm də günahkarlıq hissi yaradır. Lakin sosial və hüquqi məhdudiyyətlər çox vaxt ata ilə uşağın əlaqəsini çətinləşdirir. Bu məhdudiyyətlər kişilərin psixoloji vəziyyətini daha da mürəkkəbləşdirir və onların rolunu yenidən qurmasını tələb edir.

Boşanmış kişilər üçün psixoloji adaptasiya yalnız daxili işlərlə bağlı deyil; sosial dəstək sistemlərinin zəifliyi də bu prosesi çətinləşdirir. Azərbaycanda kişi məsləhət mərkəzləri, psixoloji dəstək proqramları və boşanmış kişilər üçün sosial şəbəkələr çox məhduddur. Bu da onların emosional ehtiyaclarını qarşılamasını və cəmiyyətə adaptasiyasını gecikdirir. Beləliklə, boşanmanın kişilər üzərindəki psixoloji və emosional təsiri çoxşəxəlidir: tənhalıq, aqressiya, qapanma, ata rolunda boşluq və sosial dəstək çatışmazlığı kimi müxtəlif formaları birləşdirir. Bu təsirlər yalnız şəxsi həyatı dəyişdirmir, həm də uşaqlarla münasibət, ailə institutunun gələcək dayanıqlılığı və cəmiyyətin gender balansına birbaşa təsir göstərir.

Boşanma kişilər üçün ən görünən və ən ağırlı dəyişikliklərdən biri ata rolunda baş verir. Evlilik dövründə kişi həm ailənin təminatçısı, həm də uşağın həyatında aktiv rəhbər kimi qəbul edilir. Lakin boşanma ilə bu rollar ani şəkildə dəyişir. Azərbaycanda məhkəmələrdə və sosial təcrübədə uşaq qəyyumluğu çox vaxt anaya verildiyindən, ata uşağın gündəlik həyatından uzaqlaşır. Bu yalnız fiziki yox, həm də emosional bir boşluq yaradır. Kişi özünü bir növ “yarımçıq ata” kimi hiss edir. Uşağın həyatında iştirak etmək arzusu olsa da, hüquqi və sosial çərçivələr bunu həmişə mümkün etmir. Bu vəziyyət bəzən kişiləri emosional qapanma və tənhalığa doğru itələyir. Onlar özlərini yalnız sosial olaraq deyil, şəxsi baxımdan da məhdudlaşmış görürlər. Uşaqdan imtina halları isə təkcə psixoloji yorğunluqdan qaynaqlanmır; çox vaxt bu, hüquqi sistemin və sosial stereotiplərin nəticəsidir. “Uşaq anaya məxsusdur” fikri kişi ilə uşağın arasında görünməz bir divar yaradır.

Boşanmış kişilər üçün ata rolunun məhdudlaşması həm də sosial mövqedə

görünür. Qohumlar, dostlar, hətta iş yoldaşları onu əvvəlki “ailənin başçısı” kimi qəbul etməyə bilər. Bu isə kişinin özünü yarımçıq, funksiyasını tam yerinə yetirə bilməyən biri kimi hiss etməsinə gətirib çıxarır. Emosional təcrid, tənhalıq və rol itkisi kişilərin həyatında uzun müddətli təsir yaradır. Bəzən ata uşağa qarşı məsafə yaradır, bəzən isə tamamilə əlaqəni kəsir. Bu isə yalnız şəxsi psixologiyaya deyil, uşağın psixoloji inkişafına və ailə institutunun gələcəkdəki dayanıqlılığına da təsir göstərir. Beləliklə, boşanma yalnız münasibətlərin bitməsi deyil, kişilər üçün ata rolunun yenidən qurulması və bəzən qırılması deməkdir. Bu proses sosial, hüquqi və psixoloji amillərin birləşdiyi mürəkkəb bir sistem kimi işləyir və kişinin həyatına dərin izlər buraxır.

Boşanmanın kişilər üzərindəki təsiri təkcə fərdi səviyyədə hiss olunmur, sosial mühit də bunu güzgü kimi əks etdirir. Azərbaycanda və regionda boşanmış kişilərin təcrübələri bu reallığı açıq göstərir: cəmiyyət çox vaxt boşanmış kişini yalnız “ailəsini saxlaya bilmədi” kimi qiymətləndirir. Bu, sosial qınaq, stereotiplər və ailə institutuna dair gözləntilərin birbaşa nəticəsidir. Bir nümunə götürək: Aydın adlı bir ata, boşanma sonrası uşağı ilə həftədə bir dəfə görüşmək hüququ qazanmışdı. Lakin sosial çevrəsindəki dostları onun vəziyyətini “uğursuz evlilik sahibi” kimi qiymətləndirdikcə, Aydın özünü həm təcrid olunmuş, həm də sosial baxımdan “yarımçıq” hiss edirdi. Bu təcrid hissi onun uşağa münasibətinə də təsir etdi; zaman keçdikcə görüşləri daha azaldı və uşaqla əlaqəsi minimuma düşdü.

“Subay ata” fenomeni də bu kontekstdə diqqət çəkir. Boşanmış kişilər üçün sosial dəstək şəbəkələri zəifdir; onlar ailəli dostların dairəsində qəbul olunmur, qadınlarla dostluq və sosial əlaqələr isə bəzən stereotiplər səbəbindən məhdudlaşır. Bu, ataların emosional və sosial adaptasiyasını çətinləşdirir. Bəzi boşanmış kişilər isə hüquqi məhdudiyyətləri və sosial qınağı nəzərə alaraq uşaqlardan qismən imtina edirlər. Bu, yalnız sosial təzyiqdən deyil, həm də emosional yorğunluq və adaptasiya çətinliyindən doğur. Uşaqlarla əlaqənin azalması, uzun müddət ərzində ata rolunun sosial və psixoloji funksiyasını zəiflədir.

Azərbaycanda boşanmış kişilər üçün sosial dəstək və psixoloji yardım sistemləri hələ kifayət qədər inkişaf etməyib. Məsləhət mərkəzləri və psixoloji dəstək proqramları çox məhduddur. Bu isə onların həyatında yalnız emosional deyil, həm də sosial çətinlikləri artırır.

Nəticədə, boşanmış kişilərin təcrübəsi göstərir ki, bu proses yalnız şəxsi münasibətlərin dəyişməsi deyil, həm də sosial status, ata rolu və cəmiyyətlə əlaqənin yenidən qurulması kimi mürəkkəb bir sistemdir. Sosial stereotiplər, hüquqi məhdudiyyətlər və zəif dəstək mexanizmləri birləşərək kişilərin həyatını həm qısamüddətli, həm də uzunmüddətli şəkildə formalaşdırır.

Nigar Şahverdiyeva

Onun haqqında çoxdan yazmaq istəyirdim. O həm də mənə rəhmətlik Şirvan dayımın yadigarıdır. Bu dəyərli insanın 90 illik olduğu zəngin bir ömür kitabını bir qəzet səhifəsinə sığdırmaq da olduqca çətin işdir axı. Ömür var uzun illər yaşansa da, cəmi bir neçə sətirə ötürüb keçirsən, ömür də var ki, o qədər zəngin və mənalıdır ki, haradan başlayıb harada bitirəcəyini bilmirsən. İmran Əbilovun mənalı və zəngin ömür yolu kimi...

Onun keçdiyi ömür yolu həm zəhmətkeş və ləyaqətli övlad, həm əlaçı və işgüzar tələbə, həm vicdanlı və qanunlara son dərəcə sevgisi olan ləyaqətli məmur, həm də ömrün 90 illik zirvəsində qat-qat dəyərli AĞSAQ-QALLIQ ilə nümunəvi ömür kitabıdır. Kitablarda yazıldığı kimi, İmran Rəşid oğlu Əbilovun ömür dərsliyi hər bir insan üçün şəxsiyyətin həyatında qazandığı nüfuzun zirvə nöqtəsi, arzu etdiyi mətəbə, ucalıq nümunəsidir. Bu yazdıqlarım qəti tərif deyil, əsl həqiqətdir. Kimdir İmran Rəşid oğlu Əbilov?

23 oktyabr 1935-ci ildə Masallı rayonunun Mahmudavar kəndində anadan olub İmran Əbilov. 1953-cü ildə Lənkəran Pedaqoji Texnikumunu bitirib, Boradigahda müəllim kimi fəaliyyətə başlayıb. 1959-cu ildə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunu Stalin təqaüdü ilə bitirib, Həsənli kəndindəki "Şən həyat" kolxozunda baş zootexnik işləyib. 1960-1962-ci illərdə Masallı RPK-da təlimatçı, Masallı RKK-nın birinci katibi, 1962-ci ilin mart ayından Azərbaycan LKGİ MK-nin təşkilatçısı, 1963-1969-cu illərdə Masallı rayon Kənd Təsərrüfatı İstehsalat idarəsinin rəisi vəzifələrində olub.

1969-1991-ci illərdə Azərbaycan kənd təsərrüfatı nazirinin müavini, Dövlət Sənaye Komitəsinin sədr müavini, 1991-ci ildən Azərquşsənaye Dövlət şirkətində vitse-prezident işləyib. 1997-ci ildən Nazirlər Kabinetində Aqrar-sənaye şöbəsində baş məsləhətçi kimi fəaliyyət göstərüb. 2011-ci ildən dövlət qulluğu təqaüdcüsüdür.

O, Respublika Ağsaqqallar Şurası idarə heyətinin üzvü, Qarabağ Müharibəsi və Əmək veteranı, Respublikanın Əməkdar Kənd Təsərrüfatı işçisidir. "Xalqlar dostluğu", iki "Şərəf Nişanı" ordeni və bir sıra medallarla təltif olunub. Onu bu gün ölkəmizdə zəhmət və maarif yolu ilə addımlayan ziyalı, ictimai xadim, dəyərli kənd təcrübəli mütəxəssisi kimi tanıyırlar.

İmran Əbilov ozamankı SSRİ miqyasında təcrübəli mütəxəssis kimi də yüksək qiymətə

İmran Əbilov – 90

mətləndirilir, ona böyük etimad göstərilirdi. Onun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətləri təkcə ölkəmizin deyil, bütövlükdə SSRİ-nin kənd təsərrüfatı sahəsindəki mövqeyini ifadə edirdi. 1970-ci ildə Gürcüstanda keçirilən Kolxozçular qurultayına Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri kimi qatılan İmran müəllim, 1978-ci ildə Hindistanda təşkil olunan Beynəlxalq Camışçılıq Simpoziumunda artıq Sovet nümayəndə

dıq.

Bərdənin raykom katibi Rüstəm Səfərliev mənə respublika başçısına təqdim edərək – nazir müavini – dedi. Heydər Əliyev Səfərliev tərəfə döndü və bir qədər acıqla dedi: "Deyirsən mən nazir müavini Əbilovu tanımıram?".

Səməd Vurğuna yazdığı məktub

Ömrün doxsanıncı zirvəsi!

heyətinə rəhbərlik edirdi. 1979-cu ildə İsveçdə ölkəmizə həsr olunmuş ongünlük mədəni və iqtisadi tədbirlərdə iştirak etməsi, 1985-ci ildə isə Misirdə keçirilən Ümumdünya Camışçılıq Konqresində Sovetlər İttifaqını təmsil edən yeganə nümayəndə kimi çıxış etməsi onun beynəlxalq miqyasda yüksək dəyərləndirildiyini sübut edirdi.

Ulu Öndərlə görüş

İmran Əbilov yaddaşının ən işıqlı simaları arasında dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevi yaşadır. 1969-cu ildən başlayan görüşlərini ən kiçik inceliklərinə kimi qələmə alıb: "1969-cu ilin iyununda nazir müavini kimi fəaliyyətə başlayan bir ay sonra Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldi. Sonrakı fəaliyyətimin əsas hissəsi bu dahi şəxsiyyətin rəhbərliyi altında oldu. Yaxşı bildirdik ki, H.Əliyevlə hər hansı bir məsələ haqqında danışmaq üçün ciddi hazırlaşmaq lazımdır. İlk kəlmələrdən bildirdi ki, işin içindəsən, ya yox. Danışanda hər sözüünə diqqət yetirməli idin. Lakin müsahibinə ələ şərət yadırdı, adam özünü sərbəst hiss edir, fikrini tam bildirirdi... Yaddaşı haqqında isə əfsanələr danışmaq olar. 1979-cu ilin yayında Bərdədə kənd təsərrüfatı işçilərinin zona müşavirəsi keçirilməli idi. Nazir Məmməd Əsgərov Heydər Əliyevin Bərdəyə gedəcəyini, Kirov adına sovxozun fermasına baxacağını söylədi və mənim orada hazırlıq işlərinə başlamağımı tapşırırdı. Bir gün əvvəl fermada olub hazırlıq işləri gördük. Ertesi gün respublika rəhbəri əlaqədar nazir və katiblərlə fermaya gəldi. Hamımız ağ xalatda Heydər Əliyevi qarşıla-

şırıq. İmran müəllim gənclik illərindən həm də əla qələmi olan gənc jurnalist kimi də özünü sınayıb. Pedaqoji Texnikumda oxuduğu illərdə "Komsomol yolu" qəzetinin redaktoru olur. Sevimli müəllimi "Ülvi" təxəllüsü Qüdrət Xəlilov tələbələrə hər zaman ruh verir. Əlaçı, istedadlı tələbə İmrana isə xüsusi diqqət göstərir. Günlərin birində Qüdrət müəllim İmrana Səməd Vurğuna məktub yazmağı tapşırırdı. İmran böyük şairə məktub yazır və divar qəzetlərinə nəsihət və tövsiyələrini yazmasını xahiş edir. Amma inanmırdı ki, nəinki Azərbaycanda sevilən, Sovetlər İttifaqında tanınan şair ona cavab yazmağa vaxt tapa. Lakin dahilər hər zaman böyük insani xüsusiyyətləri ilə yaşayırlar tarixdə. Bir də eşidir ki, texnikumun direktoru onu axtarırdı. Xalq şairi Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının xüsusi zərfi ilə tələbəyə cavab göndərirdi. Zərfdə iki məktub olur – birinci məktub şəxsən İmrana, ikincisi divar qəzetinə. Xalq şairinin məktubları nəinki İmranın, texnikumun tarixində hadisəyə çevrilir. Bu hadisə yerli qəzetdə də işıqlandırılır. İmran üçün ikinci unudulmaz hal o idi ki, məktubu Səməd Vurğun onun doğum günündə - 23 oktyabr 1952-ci ildə imzalamışdı... 1955-ci ildə Gəncə Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda oxuyarkən tələbələrin görüşündə Səməd Vurğunla şəxsən tanış olur. Tələbə yoldaşlarına şairlə məktublaşmasını qürurla söyləyir (həmin məktub Səməd Vurğunun ev muzeyində qorunur – S.Ə.). Tələbələrle görüşə Səməd Vurğunla yanaşı, bütün türk dünyasının sevimli şairi Nazim Hikmət də gəlibmiş.

Görüşdə şairin yaradıcılığı haqqında

İmran Əbilov məruzə edir və "Oğlum Mehmete" adlı şeirini söyləyir. Yaradıcılığı haqqında ətraflı məruzə və şeirdən mütəəssir olan Nazim Hikmət İmrana bəğrına basıb öpür.

Poeziya nəhəngi Rəsul Rza, ədəbi tənqidin atası sayılan Mehdi Hüseynlə Qızılağac Dövlət Qoruğunda quş, balıq ovladıklarını xoş xatirələrlə anır. Məşhur simalardan İlyas Əfəndiyev, Bəxtiyar Vahabzadə, Nəbi Xəzri, Xəlil Rza Ulutürk, Vəli Axundov, Maqşud Əlizadə, İmamverdi Əbilov, İsmayıl Dağıstanlı, Həbil Əliyevlə ömürlərinin sonuna kimi dostluq münasibətində olub.

LƏYAQƏTLİ VƏTƏNDAŞ!

İ.Əbilov həm də doğma vətənimizin ərazi bütövlüyü üçün canını əsirgəmədən ön cəbhədə olan LƏYAQƏTLİ VƏTƏNDAŞDIR. Birinci Qarabağ müharibəsinin qazisi olaraq, Vətənə bağlılığı və torpağa sədaqəti ilə daim seçilmişdir. O, 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı da bu mövqeyindən geri çəkilməmiş, xüsusilə gənclərin vətənpərvərlik ruhunda formalaşdırılmasında fəal iştirak etmişdir. İmran Əbilovun keçdiyi həyat yolu, mübarizə təcrübəsi və milli dəyərlərə bağlılığı bu işdə əsas nümunə rolunu oynamışdır. İmran müəllim bu mühüm missiyanı bu gün də davam etdirir, gənc nəsle vətən sevgisi, milli ruh və dövlətə sədaqət hisslərinin aşılanmasında yorulmadan çalışır. 90 illik ömür zirvəniz mübarək, İmran müəllim. 100 yaşda görüşənədək!

Matləb Salahov

"Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev sağlığında türkdilli xalqların birliliyinə, həmrəyliyinə böyük əhəmiyyət verərək söyləyirdi ki, "Türk dünyasının birliyi bizim tarixi köklərimizdən gələn zərurətdir və biz bu birliliyə söykənərək daha güclü, daha nüfuzlu, daha müstəqil ola bilərik". Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev bu bəşəri, milli ideyalara sadiqliyini bu gün uğurla nümayiş etdirir". Bu sözləri SİA-ya verdiyi açıqlamasında Milli Məclisin Aqrar Siyasət Komitəsinin sədri, millət vəkili Tahir Rzaev deyib.

Komitə sədri xüsusilə vurğulayıb ki, 3 oktyabr 2009-cu ildə bilavasitə dövlətimizin rəhbərinin təşəbbüsü ilə Naxçıvında əsas qoyulan Türk Dövlətləri Təşkilatı hazırda nəinki regionda, dünyada böyük bir gücə çevrilməkdədir. "Oktyabrın 7-də Qəbələdə keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçıları Şurasının 12 Zirvə görüşü bu günün birliliyini və amallarını bir daha bütün dünyaya göstərdi. Amalı, məqsədi sülh, təhlükəsizlik, əməkdaşlıq, insan azadlığı, inkişaf olan Təşkilat bu görüşdə də beynəlxalq hüququn normalarına əsaslandığını, dövlətlərin suverenliyinə və müstəqilliyinə, ərazi bütövlüyünə hörmət edildiyini, dünya ölkələri ilə münasibətlərin yaxşılaşdırılmasına böyük önəm verdiyini ortaya qoydu.

"Sarsılmaz birliyin yeni nümunəsi dövrün tələbi, strateji zərurətdir"

Zirvə görüşündə cənab İlham Əliyev yalnız regionda sülh və təhlükəsizliyin təmin edilməsinə münasibət bildirməklə kifayətlənmədi, həm də Türk Dövlətləri Təşkilatının yeni hədəfləri üçün gələcək inkişafa dair strateji hədəflərini – yol xəritəsini müəyyənləşdirdi. Bu, türk dünyasının daha sıx inteq-

rasiyasıdır, üzv ölkələr arasında ticarət, nəqliyyat, enerji, turizm, təhsil, mədəniyyət, hərbi əməkdaşlıq əlaqələrinin genişləndirilməsi, milli təhlükəsizliyin təmin edilməsidir. Qarşıya qoyulan hədəflərin həyata keçirilməsi, Təşkilatın gələcək inkişafını təmin edəcək mühüm sənədlərin imzalanması türk

KOMİTƏ SƏDRİ ŞƏRH ETDİ

dövlətləri arasında daha möhkəm və güclü əməkdaşlığın qurulmasına və bu əsasda ölkələrin inkişafına imkan yaradacaqdır.

Öz iqtisadi inkişafı, beynəlxalq nüfuzu, humanizmi, demokratik təsisatlara, ölkələrə dəstəyi ilə seçilən Azərbaycanın Türk Dövlətləri təşkilatına sədrliyə dönməsi bu təşkilatın möhkəmlənməsinə, daha geniş mövqeyə, imkanlara sahib olmasına töhfə verəcəkdir. Türk dövlətlərinin güclənməsi, iqtisadi, müdafiə, təhlükəsizlik mövqələrinin möhkəmlənməsi dövrün tələbidir, strateji zərurətdir. XII zirvə görüşü bu baxımdan Türk dövlətləri tarixinə yeni yaddaqalan bir səhifə yazdı", deyə Tahir Rzaev bildirib.

İnam Hacıyev

Azərbaycan Tibb Universitetinin tələbələri Mərkəzi Gömrük Hospitalında praktiki bilik və bacarıqlarını təkmilləşdirirlər

Azərbaycan Tibb Universiteti ilə Dövlət Gömrük Komitəsi Tibbi Xidmət İdarəsi arasında imzalanmış əməkdaşlıq memorandumu çərçivəsində Universitetin VI kurs interna tələbələri "Daxili xəstəliklər" fənni üzrə praktiki dərslərini Mərkəzi Gömrük Hospitalının klinik bazasında keçirlər.

Dövlət Gömrük Komitəsi Tibbi Xidmət İdarəsinin rəis müavini, tibb üzrə fəlsəfə doktoru, dosent İsmayıl Əfəndiyevin rəhbərliyi ilə aparılan tədris prosesində tələbələrə daxili

orqanların müxtəlif patologiyaları zamanı tətbiq olunan laborator və klinik müayinə üsulları, xəstəliklərin yaranma səbəbləri və inkişaf mexanizmləri, eləcə də müasir klinik protokollarla əsaslanan müalicə və profilaktika metodları tədris olunur.

Tələbələr Mərkəzi Gömrük Hospitalının Anesteziologiya və Reanimasiya, Kardiologiya və digər şöbələrində stasionar xəstələrlə tanış olur, müayinə və müalicə prosesini izləyir, eləcə də ən müasir tibbi avadanlıqlar haqqında ətraflı məlumat əldə edirlər.

Mərkəzi Gömrük Hospitalında yaradılmış müasir elmi və klinik tədris şəraiti tələbələrə nəzəri biliklərini praktik bacarıqlarla birləşdirmək və peşəkar inkişaflarını təmin etmək üçün geniş imkanlar yaradır.

"Sülh Ermənistanı indiyədək malik olmadığı imkanları vəd edir"

"Cənubi Qafqaza sülh məhz Azərbaycanın gündəliyi əsasında təmin olunur. 8 avqust Vaşinqton görüşündə sülh sazişinin paraflanması, Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı razılaşma, ATƏT Minsk Qrupunun buraxılması və digər məsələlərlə bağlı əldə edilən nailiyyətlər Azərbaycanın müharibənin bitməsindən etibarən irəli sürdüyü sülh modelinin tərkib hissəsidir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında politoloq Yusif Bağırzadə deyib.

Onun sözlərinə görə, şübhəsiz ki, yekun sülh sazişinin imzalanması və paraflanması üçün hələ də maneələr qalmaqdadır: "Bu maneə Ermənistan Konstitusiyasında ölkəmizə qarşı ərazi iddialarının mövcudluğu ilə bağlıdır. Lakin bu maneənin aradan qaldırılacağına şübhə yoxdur, çünki Ermənistanın başqa yolu yoxdur.

Bu gün sülh təbii olaraq regionda hər kəs üçün vacibdir, amma ən çox sülhə ehtiyacı olan tərəf Ermənistanın özü olduğu da bir reallıqdır. Azərbaycan və Ermənistan arasında əldə edilən sülh Ermənistan üçün bir sıra siyasi və geosiyasi reallıqlarla müşahidə olunacaq. Ən vacib reallıq ermənilərin "Böyük Ermənistan" adlı xülyadan

oyanması və mövcud reallıqları dərk etməsidir. Paşinyan və onun hakimiyyət təmsilçiləri artıq mütəmadi olaraq Ermənistanı ziyan-dan başqa bir şey gətirməyən utopik iddialardan imtina edilməsinin vacibliyi haqqında bəyanatlarla çıxış edirlər. Uzun müddət "Böyük Ermənistan" şüarı ilə zəhərlənmiş erməni toplumunun bu xüyalardan imtina etməsi zəruridir, çünki məhz bu xülya Ermənistanı müxtəlif güclərin əlində alətə çevirərək ölkənin müstəqil dövlət kimi fəaliyyət göstərməsinin, başqalarından asılı olmadan iqtisadi və hərbi gücə malik olmasının qarşısını alıb.

Sülh Ermənistanı indiyədək malik olmadığı imkanları vəd edir. Tranzit ölkəyə çevril-

mə, regional layihələrdə iştirak imkanı vəd olunur. Lakin bütün bunların baş verməsi üçün Ermənistanın, onun hakimiyyətinin və ictimaiyyətinin mövcud reallıqları nəzərə alaraq addımlar atması vacibdir. İlk növbədə qonşularla münasibətlərdə etdikləri səhvlərdən nəticə çıxarmalı, regionda söz sahibinin kimlər olduğunu qəbul etməlidirlər. Ermənistan anlamalıdır ki, bu regionda

nəyəsə nail olmaq istəyirsə Azərbaycan-Türkiyə tandemini mütləq nəzərə almalıdır. Mövcud reallıqları qəbul etmək ermənilər üçün müstəqil dövlət olmaq imkanı yaradır. Əks halda, nə dalan dövlət statusundan çıxmaq, nə də digər dövlətlərin asılılığından azad olmaq mümkün olmayacaq".

Günəli Fərzəliyeva

“TDT regionda sülhün, inkişafın və ortaq gələcəyin təminatçısıdır”

“2025-ci il oktyabrın 7-də Qəbələ şəhərində Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçıları Şurasının XII Zirvə Görüşü keçirildi. Bu mühüm beynəlxalq tədbir günün ən diqqətəlayiq hadisələrindən biri kimi tarixə düşdü. Zirvə görüşü Türk dünyasının siyasi, iqtisadi və mədəni integrasiyasının daha da güclənməsinə, ortaq maraqların qorunmasına və gələcək əməkdaşlığın möhkəmlənməsinə xidmət etdi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı tədbirin əsas məqamlarından biri oldu. Prezidentin vurğuladığı kimi, Türk Dövlətləri Təşkilatı bu gün artıq ciddi və təsirli beynəlxalq qurumlardan birinə çevrilmiş, dünya geosiyasi məkanında özünəməxsus yer tutmağa başlamışdır. Bu təşkilat türk dövlətlərini birləşdirir, onları dil, din və ortaq dəyərlər ətrafında daha da yaxınlaşdırır, həm siyasi, həm iqtisadi, həm də hərbi sahələrdə qarşılıqlı maraqları əhatə edir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında millət vəkili Anar İsgəndərov deyib.

Deputat bildirib ki, Prezident İlham Əliyev çıxışında qeyd etmişdir ki, dövlətlərin güclənməsi imperialist məqsədlər daşımır əksinə, bu güclənmə hər bir xalqın öz maraqlarını qorumaq, müstəqilliyini təmin etmək və regional sabitliyə töhfə vermək məqsədi daşıyır: “Türk Dövlətləri Təşkilatının məhz bu prinsiplər üzərində formalaşması onun beynəlxalq nüfuzunu artıran əsas amillərdir.

Azərbaycan, təşkilatın yaranmasından etibarən, onun güclənməsi, möhkəmlənmə-

si və nüfuzunun artması istiqamətində mühüm rol oynamışdır. Zirvə görüşləri hər dəfə üzv dövlətlər arasında dostluq və qarşılıqlı etimadın dərinləşməsinə xidmət edir. Bu görüşlərdə heç bir dövlətə qarşı iddia irəli sürülmür, ərazi mübahisələri gündəmə gətirilmir, əksinə, xalqlar arasında sülh və əməkdaşlıq ideyaları təşviq olunur. Bu, Türk Dövlətləri Təşkilatının sülhsevər xarakterini və region xalqlarının maraqlarına xidmət etdiyini bir daha sübut edir.

Zirvə görüşündə Azərbaycan Prezidenti 2026-cı ildə ölkəmizdə Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin birgə hərbi təlimlərinin keçirilməsini təklif etmişdir. Bu təşəbbüs hazırkı dövrdə artan təhlükəsizlik çağırışları fonunda xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Prezidentin vurğuladığı kimi, hərbi güc hər bir dövlətin müstəqilliyinin və ərazi bütövlüyünün əsas təminatıdır. Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibə-

sində əldə etdiyi qələbə bu həqiqəti bir daha təsdiqləmişdir. Otuz ilə yaxın işğal altında qalan torpaqların azad edilməsi, bu ərazilərdə qısa zamanda bərpa və yenidən-qurma işlərinin həyata keçirilməsi dövlətin gücünü və xalqın iradəsini nümayiş etdirir.

Prezident İlham Əliyev həmçinin avqustun 8-də Ağ Evdə Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh sazişinin imzalanmasını ilin ən mühüm hadisələrindən biri kimi dəyərləndirmişdir. O, çıxışında bildirmişdir ki, ATƏT-in Minsk Qrupu fəaliyyətini itirmiş, Azərbaycan xalqına qarşı yönəlmiş siyasəti nəticəsiz qalmışdır. Azərbaycan öz torpaqlarını güc yolu ilə azad etmiş və bu prosesdə şəhidlərin fədakarlığını unutmamışdır. Prezidentin vurğuladığı kimi, Ermənistanın Azərbaycana qarşı törətdiyi hərbi cinayətlər və işğal siyasəti gələcək nəsillərin yaddaşında qalmalı, dərslərdə öz əksini tapmalıdır.

Zirvə görüşündə həmçinin Türk dövlətlərinin Şərq, Şimal və Cənub nəqliyyat dəhlizlərində fəal iştirak etməsi, enerji və bərpa olunan enerji sahələrində – günəş, külək və su elektrik stansiyalarının inkişafı istiqamətində əməkdaşlıq məsələləri də müzakirə olunmuşdur.

Tədbirin sonunda Prezident İlham Əliyev iki mühüm məsələni xüsusi qeyd etmişdir. Birincisi, 2026-cı ildə Türkoloji Qurultayın 100 illiyinin təntənəli şəkildə qeyd edilməsi və bu münasibətlə genişmiqyaslı elmi tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi təklif olunmuşdur. İkincisi, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun bərpasına dəstək göstərən qardaş dövlətlərə təşəkkür ifadə edilmişdir. Bu dəstəyin bariz nümunəsi kimi, Füzulidə Mirzə Ulugbək adına məktəb (Özbəkistan), Ağdamda Manas Yaradıcılıq Mərkəzi (Qırğızistan), Fizulidə məscidin təməlinin qoyulması (Türkmənistan) və Cəbrayılada Macarıstan tərəfindən tikilən məktəb göstərilə bilər. Həmçinin Türkiyə şirkətləri tərəfindən Qarabağda tunellərin, körpülərin və yolların inşası qardaşlıq münasibətlərinin praktik təzahürüdür.

Azərbaycan dövləti və xalqı bu qardaş dəstəyi yüksək qiymətləndirir və dost dövlətlərin həmrəyliyinə heç vaxt unutmur. Qəbələ Zirvə Görüşü bir daha sübut etdi ki, Türk Dövlətləri Təşkilatı regionda sülhün, inkişafın və ortaq gələcəyin təminatçısıdır”.

Səbinə Hüseynli

“Ermənistanda parlament seçkiləri ölkənin gələcəyini müəyyən edəcək”

“Biz bilirik ki, Ermənistanda qarşıdakı il mühüm bir siyasi hadisə — parlament seçkiləri keçiriləcək. Ermənistan parlament respublikası olduğu üçün ölkənin gələcək siyasi istiqamətini bu seçkilər müəyyən edəcək”. Bunu SİA-ya açıqlamasında politoloq Kazım Kazımov deyib.

Onun sözlərinə görə, Ermənistandakı real vəziyyətə nəzər salsaq, demək olar ki, Nikol Paşinyanın hakimiyyətini davam etdirmək şansı kifayət qədər yüksəkdir: “Çünki onun qarşısında güclü bir müxalifət yoxdur. Son dövrlərdə keçmiş xunta rejiminin nümayəndələri — Robert Koçaryan və Serj Sarkisyan — müəyyən qədər aktivləşiblər. Xüsusilə, Koçaryanın son zamanlar Azərbaycana qarşı nifrət dolu və revanşist bəyanatları diqqət çəkir. Lakin bu, mənim fikrimcə, qısamüddətli və populist bir strate-

giyadır. Ermənistanda artıq başa düşüblər ki, Azərbaycanla hərbi və siyasi rəqabət aparmaq, yaxud Qarabağı yenidən işğal etmək mümkün deyil. Bu cür ritorika sadəcə cəmiyyətin radikal və marjinal təbəqələri arasında dəstək tapa bilər. Koçaryanın fikirləri də məhz həmin dar çevrədə müəyyən qarşılıq görür. Digər tərəfdən, Ermənistanın iqtisadi vəziyyəti hələ də ağırdır. Demografik göstəricilər mənfidir, əhalinin bir hissəsi ölkəni tərk edir. Xüsusilə, Qarabağdan köçən insanlar sosial və iqtisadi

di çətinliklər səbəbilə Nikol Paşinyan hökumətindən narazıdır. Onların bir hissəsi etiraz səsi kimi Koçaryana səs verə bilər.

Eyni zamanda, revanşist düşüncələrə sahib marjinal qruplar da keçmiş rejim nümayəndələrini dəstəkləyə bilərlər. Bununla belə, hesab edirəm ki, Robert Koçaryanın Nikol Paşinyanı üstələyərək yenidən baş nazir olması ehtimalı çox aşağıdır. Amma bu, o demək deyil ki, Nikol Paşinyan arxayınlaşmalıdır. Çünki o da indiyədək Ermənistan üçün ciddi iqtisadi və sosial inkişaf göstərə bilməyib. Ölkə hələ də xarici donorların maliyyə dəstəyi ilə yaşayır, işsizlik yüksəkdir və əhali arasında ümitsizlik hökm sürür. Paşinyan vəziyyəti sabitləşdirmək və mövqeyini möhkəmləndirmək üçün sürətli, pragmatik və təsirli addımlar

atmalıdır. Xüsusilə, Azərbaycanla “Zəngəzur dəhlizi”nin reallaşması istiqamətində konkret addımlar atmaq vacibdir. Bu, Ermənistanın uzun illərdir üzleşdiyi iqtisadi blokadanın aradan qaldırılmasına və ölkənin mühüm bir tranzit mərkəzinə çevrilməsinə imkan verə bilər. Azərbaycan və Türkiyə ilə münasibətlərin normallaşması, Gürcüstanla əlaqələrin inkişafı Ermənistan üçün yeni regional imkanlar açacaq. Əgər Paşinyan bu istiqamətdə real irəliləyiş əldə edə bilsə, o zaman Ermənistan cəmiyyəti regionun gələcək perspektivini daha aydın görəcək və revanşist siyasətçilərə olan rəğbətini tamamilə itirəcək”.

Günəl Fərzəliyeva

Ermənistanın dinc sakinlərə qarşı yönəlmiş sistemli dağıntı və terror siyasəti

etdi ki, bu, təsadüf deyil, planlı siyasət idi. Həmin hücumlar təbii ki, yalnız fiziki ziyanla məhdudlaşmadı; toplumu psixoloji olaraq da hədəf aldı, dərin izlər qoydu və gələcək nəsillərin yaddaşında yaralar açdı. Gəncənin təkrar-təkrar raket və artilleriya atəsinə məruz qalması bu şəhərin sakinlərinin gündəlik həyat ritmini pozdu. Oktyabrın müxtəlif tarixlərində — 4-də, 5-də, 8-də, 11-də və 17-də baş vermiş hücumlar nəticəsində onlarla mülki vətəndaş həlak oldu, yüzlərlə insan yaralandı və çoxsaylı mənzillər dağıldı. Ermənistanın məqsədyönlü şəkildə hərbi əməliyyatları cəbhə zonası ilə məhdudlaşdırılmaması, uzaq məsafələrdə yerləşən şəhərləri atəşə tutması onun dövlət səviyyəsində insanlığa qarşı yönələn siyasət yürütməsi demək idi.

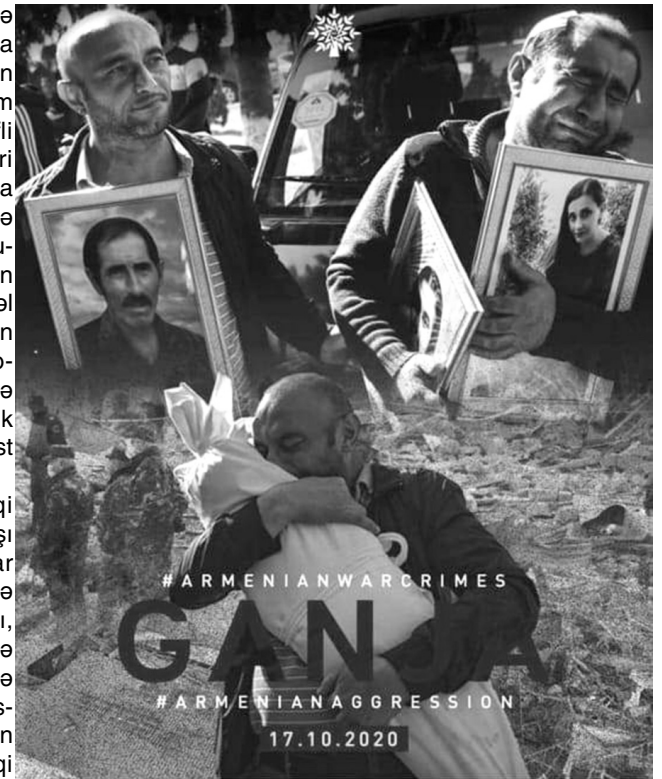
Müharibənin gedişində düşmən tərəfindən informasiya məkanında da məkrli oyun aparıldı. İşğalçı tərəfin hakim dairələri və onların birtərəfli narrative xidmət edən KİV-ləri hadisələri pərdəarxasına atmaq, günahlarını kiçiltmək və vətəndaşların gözündə məsuliyyətdən yayındırmaq üçün müxtəlif manipulyasiyalara əl atdı. Lakin hadisə yerlərindən yayılan foto və video-görüntülər, həm yerli, həm də xarici jurnalistlərin şahidlik etdiyi faktlar bu cəhdləri alt-üst etdi.

Göründüyü kimi, hüquqi baxımdan Ermənistanla qarşı irəli sürülə biləcək iddialar mahiyyətə güclüdür. Cenevrə Konvensiyalarının pozulması, Roma Statusu çərçivəsində insanlıq əleyhinə cinayətlər və müharibə cinayətləri kimi təsnif edilən əməl və əməllərin mövcudluğu beynəlxalq hüquqi proseslərin başlanması üçün əsas yaradır. Lakin təəssüf ki, beynəlxalq hüquq-mühafizə mexanizmləri bəzən siyasi təzyiqlər və geosiyasi balanslar səbəbindən lazımi sürət və qətiyyətlə işə düşmür. Bu isə ədalətin bərpası üçün beynəlxalq birlikdən daha fəal və prinsiplə bağlı mövqe tələb edir.

Mənəvi aspektə gəldikdə isə Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyinin həyata keçirdiyi hərəkətlər təkcə hüquqi deyil, həm də dərin etik-siyasi təqsirdir. Uşaqların, qadınların, yaşlı insanların hədəfə alınması, şəhərlərin, kəndlərin dağıdılması insanlıq dəyərlərinə qarşı yönələn ağır cinayətdir. Bu kimi faktlar həmin cəmiyyətin

uzun müddət formalaşmış revanşist və irqçi ideologiyasının nəticəsi kimi qiymətləndirilməli, amma eyni zamanda, kollektiv günahlandırmadan uzaqlaşaraq məsul şəxslərin və strukturların fərdi məsuliyyətinin müəyyənəşdirilməsi tələb edilməlidir.

Azərbaycan xalqının bu ağır sınaq qarşısında göstərdiyi həmrəyliyə də ayrıca diqqət yetirmək lazımdır. Dinc sakinlərin qarşılaşdığı terror və zorakılıq cəmiyyətimizdə ruh düşkünlüyü yaratmadı; əksinə, bu hadisələr milli birlik və vətənpərvərlik duyğusunu daha da gücləndirdi. Hər bir zərərçəkən ailəyə yardım göstərilməsi, yaraların sağaldılması, həmçinin döyüş zamanı vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsi üçün mövcud dövlət mexanizmlərinin işləməsi və beynəlxalq platformalarda hadisələrin dəqiq, fak-

44 günlük Vətən müharibəsi yalnız Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası ilə nəticələnmədi; bu müharibə eyni zamanda, Ermənistanın mülki əhaliyə qarşı həyata keçirdiyi planlı və amansız terror siyasətini üzə çıxardı. Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi döyüş meydanında məğlubiyyətə düşər olduqca öz acizliyini və uğursuzluğunu gizlətmək məqsədilə müharibəni mülki əhaliyə qarşı yönəltdi. Təkcə 2020-ci il sentyabrın 27-dən oktyabrın 8-dək olan qısa müddətdə Ermənistan ordusunun yaşayış məntəqələrimizi ağır artilleriya və raket sistemlərindən atəşə tutması nəticəsində 31 nəfər mülki şəxs həlak oldu, 154 nəfər ağır və yüngül xəsarət aldı. Eyni dövrdə 928 fərdi ev, 133 mülki obyekt və 45 çoxmənzilli yaşayış binası yararsız vəziyyətə düşdü. Bu statistika bir daha göstərdi ki, işğalçının məqsədi döyüş zonasını məhdudlaşdırmaq yox, dinc əhalini məhv etmək və onlarda qorxu yaratmaq olub.

Hərbi əməliyyatların aparılması zamanı beynəlxalq humanitar hüququn əsas prinsiplərindən biri mülki şəxslərin və mülki obyektlərin qəsdən hədəfə alınmasının qadağan edilməsidir. 1949-cu il Cenevrə Konvensiyaları və onların Əlavə Protokolları, həmçinin Roma Statusu bu prinsipləri aydın şəkildə müəyyən edir. Ermənistanın Gəncə, Bərdə, Mingəçevir, Tərtər və digər şəhərlərimizi raket atəsinə tutması, kasetli sursatlardan istifadə edilməsi və su anbarı kimi strateji olmayan mülki infrastruktura qarşı hücumlar beynəlxalq hüququn bu əsas norma və prinsiplərini kobud şəkildə pozdu. Gəncəyə atılan ballistik raketlər və Bərdədə istifadə olunan kasetli sursatlar sırf hərbi taktika kimi deyil, insanlıq əleyhinə yönələn terror aktı kimi qiymətləndirilməlidir. Bu hücumların həyata keçirildiyi bölgələrdə hərbi obyekt mövcud deyildi; yeni atəşin məqsədi mülki insanların qətlə yetirilməsi, genişmiqyaslı dağıntı və panika yaratmaq idi.

Bütövlükdə isə müharibənin başladığı - sentyabrın 27-dən başa çatdığı noyabrın 10-dək olan müddətdə Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan ərazilərinə 30 minə yaxın artilleriya mərmisi və 227 raket atması və bu hücumların əksəriyyətinin dinc məntəqələrə yönəlməsi faktı bir daha sübut

tlara əsaslanan şəkildə təqdim edilməsi Azərbaycanın haqq davasının möhkəmlənməsinə xidmət etdi.

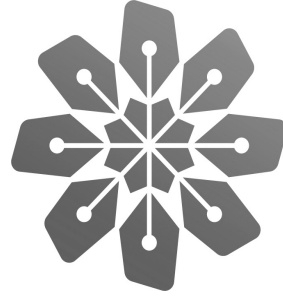
Nəticə etibarilə müharibə dövründə dinc əhaliyə qarşı törədilən cinayətlər təkcə Azərbaycan üçün deyil, bütün bəşəriyyət üçün ciddi xəbərdarlıqdır. Azərbaycanın mövqeyi isə aydındır: sülh ədalət üzərində qurula bilər və ədalətin bərpası cinayətkarların layiqli cəzalarını alması ilə mümkündür. Bu tələb yalnız bir xalqın yox, ümumbəşəri dəyərlərin tələbidir və gələcək nəsillər üçün ibrət dərsi rolunu oynayacaq.

Nigar Orucova

Heç düşündünüzümü, niyə ürəyimiz, qaraciyərimiz və ya böyrəyimiz xəstələnəndə xəstəliyimiz haqqında danışmağa utanmırıq, bunu başqaları ilə müzakirə edə bilirik, amma ruhumuz xəstələnəndə bunu etiraf edə bilmirik? Biz psixi sağlamlığımız pozulanda ətrafın stiqmasında qorxuruq çünki. Bizə “dəli” demə ehtimalı bizi dəli edə biləcək qədər xof verir.

Ümumdünya Psixi Sağlamlıq Günü

10 Oktyabr

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Ümumbəşəri insan hüququ: psixi sağlamlıq

10 oktyabr “Ümumdünya Psixi Sağlamlıq Günü”dür

İnsanın ruhi sağlamlığı həm tibbin, həm də dinin ən çox araşdırdığı mövzulardan biridir. Dinlər ruhun sağlamlığının imana, tibb isə fiziki bədəne bağlı olduğunu düşünür. Ona görə də bu gün insan üzərində aparılan araşdırmalarda ruhun sağlamlığı da ön plandadır. 10 oktyabr “Ümumdünya Psixi Sağlamlıq Günü”dür. Mühəribəsi dayanmayan, uşaqları öldürülən, heyvanları zülm gören dünyada psixi sağlamlıq hansı dərəcədə qaydasında olar, mübahisəli məsələdir. Elementar insani hüquqları olmayan, təhlükəli mühitdə yaşamağa məhkum olan, mühəribədən qaça bilmək üçün köçən, yad ölkədə yad mədəniyyətə adaptasiya olmağa çalışan insanlar üçün psixoloji sağlamlıqdan söhbət belə gedə bilməz.

Psixi sağlamlıq təkəcə psixi xəstəliyi olan şəxslərin müalicə və tam sağlamlıq hüququ demək deyil, bu hüquq həm də insanların mənəvi müdafiəsi, psixi problemlərə səbəb ola biləcək vəziyyətin düzəlməsi, təhlükəsizlik, təhsil

bu xəstəliklərin əksəriyyəti müalicə edilə bilər. Çünki əksəriyyət sadəcə ruh düşkünlüyü yaşayır və əhvalını yüksəltmək istəmir.

Həyatımızın hər anında həm fiziki, həm də psixi sağlamlıq problemləri ilə qarşılaşa bilərik. Cəmiyyətin stiqma ilə baxdığı psixi problemlə insanlar haqqında həmişə qərəz olub, qınaq olub. Halbuki o da normal vətəndaş kimi bütün hüquqlara sahibdir. Psixi sağlamlıq universal insan hüququdur və bu hüququn əldə alınmasına göz yummaq olmaz. Bu hüququ əldə edə bilməyən insanlar pro-

Bəs psixoloji sağlamlığımızı qorumağı necə bacaraq? Maraqlı sualdır. Çox vaxt bizdən asılı olmayan səbəblərdən pozulan psixi sağlamlığımızı geri qaytarmaq mümkün olmur, bəzən isə buna cəhd etməklə müəyyən irəliləyiş əldə etmək olur. Buna nail olmaq üçün ilk növbədə özümüzün qayğı-ımıza qalmaq bacarmalı, hobbilərimiz olmalı, sosiallaşmağı unutmamalıyıq. Unutmayaq ki, bizi narahat edən şeylər baş verən hadisələr deyil, onlara yüklədiyimiz mənəldir.

Səhv etməyin insana xas olduğunu unutmamalı, səhvlərdən dərs çıxarmağı bacarmalıyıq. Bu səhvi etdiyimiz üçün depressiv vəziyyət yaşamaqdansa onun bizə ötürdüyü mesajı anlamalıyıq. Efirləri, mətbuatı, saytları öz cənginə alan neqativ xəbərlərdən, məlumatlardan uzaq durmaq ruhi sağlamlığı qorumaq üçün birinci şərtir. Əgər psixi pozğunluğun yaranmasını, şiddətlənməsini istəmiriksə təcavüz, qətl, zorakılıq haqqında heç bir məlumata çıxışımız olmamalıdır. Bizi insan olmaqdan uzaqlaşdıran hadisələr barədə bilməmək daha məqsəduyğundur.

Unutmayın, ruh və psixologiya xəstələnməyə bədən də xəstələnmir. Bədənimizdə baş verən hər hansı bir problem bizə ruhumuzun xəstə olduğu mesajını verir. Psixi sağlamlığı qaydasında olmayan insanlarda baş ağrıları, həzm sistemi pozğunluqları, allergik reaksiyalar, cinsi disfunksiya, ürək döyüntüsü və tənəffüs problemləri kimi bəzi fiziki əlamətlər meydana çıxır. Psixoloji xəstələndiyini qəbul edə bilməyən insanlar çarəni içki-də və ya narkotik vasitələrdə görür, lakin psixoloji yardım almaq istəmir.

Dövrün belası olan ünsiyyətsizlik də bizi xəstələndirir, psixi pozğunluğa səbəb olur. Texnologiyaya olan insanlıq sosiallaşmadan yaşayır, münasibətlər məhv olur. Daim virtual həyatda olan, real münasibətlər qurmayan insanlar üçün ruhun xəstələnməsi, psixoloji problemlər yaşaması normaldır. Həmçinin qida və yaşam tərzində psixi problemlərə yol açır. Daha sağlam ruh, daha sağlam psixologiya üçün normal insani münasibətləri bərpa etməli, natural qidalanmalı və sosiallaşma vərdişlərinə yiyələnməliyik.

Lalə Mehralı

kimi əsas insan hüquqlarının təminatı deməkdir. Dünyada hər dörd nəfərdən biri həyatının hər hansı bir mərhələsində psixi xəstəlikdən əziyyət çəkir. 75 yaşlı insanlarda bu nisbət hər iki nəfərdən biridir. Bütün dünyada psixoloji sağlamlıq problemləri olan 500 milyondan çox insan var və onlardan yalnız hər 20 nəfərindən biri, bəzən hətta 30 nəfərindən biri tibbi yardım ala bilər. Ən çox müşahidə edilən ruhi xəstəliklərə depressiya, narahatlıq, davranış pozğunluqları, alkoqol və narkomaniya ilə bağlı psixi pozğunluqlar və şizofreniya daxildir.

Məlumat üçün qeyd edək ki, araşdırmalara görə hər ölkədə əhalinin 20-25 faizi ruhi xəstəliklərdən əziyyət çəkir. Ruhi pozğunluqlar həm yüngül, həm də ağır xarakterli olur. Ölkələr arasında ruhi xəstəliklərin sayına görə, kəskin fərqlənən demək olar ki, yoxdur. Mütəxəssislər hesab edir ki,

blemlərini öz daxilində həll etməyə çalışırlar, lakin çox vaxt bu səy kifayət etmir və insanın vaxt itirməsinə səbəb olur. Bir insanın bu problemi yaşadığını hiss etdikdə mütləq qaydada həkim köməyinə müraciət etməsi şərtir.

Psixi sağlamlıq ümumbəşəri insan hüququdur. Onun qorunması və inkişafı bir çox hallarda bizim idarəetməmizdən çıxır. Sosial həyatda rastlaşdığımız bərabərsizliklər, mənzil, təhsil, tibb kimi haqlarımızın əlimizdən alınması, işlə təmin olunmaq hüquqlarından lazımı qaydada yararlanma bilməmək, ayrı-seçkiliyə, təcrid və zorakılığa məruz qalmaqla psixoloji sağlamlığımız risk altına düşür. Bir sözlə, psixi sağlamlığımız sosial quruluşla bağlıdır, bir insanın sahib olacağı hüquqlar əlindən alınarsa, təminatı yox olarsa psixoloji sağlamlığı da hədəfə alınır.

Psixi sağlamlığın qorunması və yaxşılaşdırılması üçün hər bir

cəmiyyətdə addımlar atılır. İnsanlar işlə təmin olunur, sosial üstünlükləri, təminatları, imtiyazları əllərindən alınmır, təhsil, tibb, istirahət kimi təməl hüquqları təmin edilir. Amma bu hüquqları təmin edilməyən ölkələr də var və o ölkələrdə insanların psixoloji sağlamlıqları gərgin həddədir. İnsanın psixi sağlamlığını pozan vəziyyətlərdən ən təhlükəlisi mühəribədir. Mühəribəyə məruz qalan cəmiyyətlərdə psixoloji xəstəliklər dinc ölkələrdəkindən daha çox olur. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) bildirir ki, silahlı münaqişələr yaşanan ölkələrdə insanların 10 faizində ciddi psixi

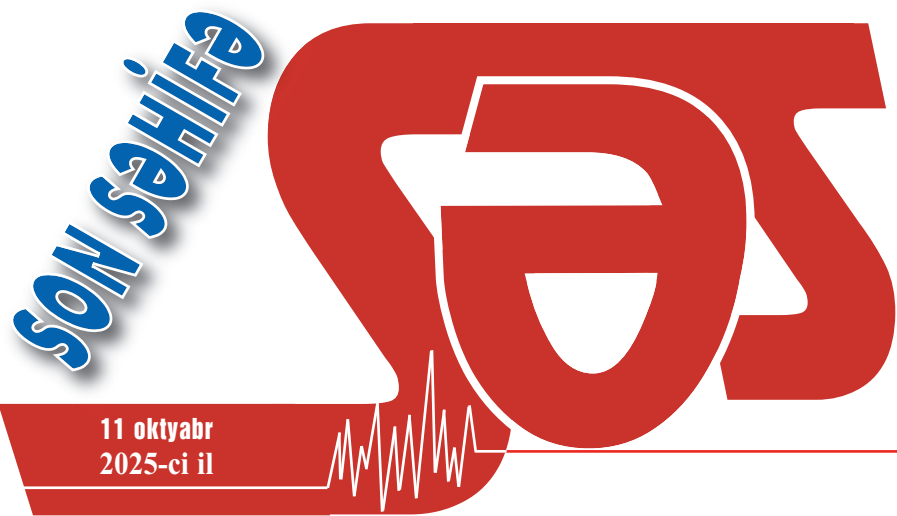
xüsusi də uşaqlar, qadınlar və qocalar daha həssas olur.

Mühəribələrin yaratdığı psixoloji faciələrdən biri də köçlər zamanı yaranır. Düşünün, hər il neçə min insan mühəribədən qaça bilmək üçün doğma torpağını, evini tərk edir dünyada? Başqa ölkəyə, başqa mədəniyyətə uyğunlaşmaq, üstəlik orada stiqmaya, ayrı-seçkiliyə məruz qalmaq, narahat həyat tərzini, işsizlik, yoxsulluq mühəribədən daha çox zərər verir onlara. Psixologiyaları pozulur, davranışları dəyişir, mənəvi-ruhi problemləri yaranır. Unudulmamalıdır ki, mühəribə, münaqişə və soyqırım-

sağlamlıq problemləri yaranır, depressiya, narahatlıq, yuxusuzluq, bel və mədə ağrıları kimi problemlər ən çox rast gəlinən hallardır. Bu narahatlıqlara qadınlar kişilərdən daha çox məruz qalır,

ların psixoloji nəticələri həmin cəmiyyət üçün nəsillər boyu davam edəcək. Mühəribə gedən ölkələrdə insanlar reabilitasiya görməlidirlər, daha sağlam gələcək üçün bu şərtir.

“Gənclərin evlilikdən uzaqlaşması ailə institutunun funksiyasını zəiflədir”

“Son illərdə həm Azərbaycanda, həm də global miqyasda gənclərin ailə qurmağa marağının azalması diqqətəlayiq sosial hadisələrdən birinə çevrilib. Bu meyl yalnız fərdi seçimlərlə deyil, həm də cəmiyyətin sosial, iqtisadi və mədəni strukturunda baş verən dərin dəyişikliklərlə sıx şəkildə bağlıdır”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında yazıçı-kulturoloq Aydın Xan Əbilov deyib.

SOSIOLOQ ŞƏRH ETDİ

Onun sözlərinə görə, bu proses ailə institutunun funksional strukturunda dəyişikliklərə gətirib çıxarır. Əvvəllər ailə həm iqtisadi, həm də sosial təminat funksiyasını daşıyırdısa, bu gün gənclər üçün bu funksiyaları texnologiya, dövlət dəstəyi və fərdi müstəqillik mexanizmləri əvəzləyir. Nəticədə, nikahın “zəruri sosial mərhələ” kimi dəyərləndirilməsi zəifləyir və ailə artıq həyatın əsas şərti deyil, fərdi seçimə çevrilir. “İkinci mühüm məqam demografik göstəricilərlə bağlıdır. Ailə qurmağa marağın azalması doğum səviyyəsinin enməsinə, yaşlı əhəlinin artmasına və nəsillərarası balansın pozulmasına səbəb olur. Bu, uzunmüddətli perspektivdə əmək bazarına,

sosial təminat sistemlərinə və dövlətin sosial siyasətinə ciddi təsir göstərir. Ənənəvi ailə modeli - erkən evlilik, çoxuşaqlılıq və ailə mərkəzli həyat tərz - yerini fərdi azadlıq, karyera prioriteti və özünüinkışaf kimi yeni dəyərlərə verir. Gənclər artıq ailə qurmaqdan əvvəl maddi və mənəvi müstəqilliyə nail olmağı üstün tuturlar. Bu isə cəmiyyətin fərdiləşməsi prosesini gücləndirir.

Ailə qurmağa marağın azalması tək yaşayanların sayını artırır, qeyri-rəsmi münasibət formalarının yayılmasına səbəb olur və sosial şəbəkələrdə yeni əlaqə modelləri formalaşdırır. Bu vəziyyət, bir tərəfdən, fərdi azadlıqları genişləndirsə də, digər tərəfdən, sosial tənhalığın və psixoloji distantlaşmanın artmasına yol açır. Nəhayət, sosioloji baxımdan bu proses həm də qadın və kişi rollarının yenidən formalaşması ilə bağlıdır. Qadınların təhsildə və iş həyatında fəallığının artması onların sosial statusunu yüksəldir və evlilik qərarını təxirə salmağa səbəb olur. Kişilər arasında isə iqtisadi qeyri-sabitlik, məsuliyyət qorxusu və psixoloji təzyiqlər evlilikdən qaçma hallarını artırır. Yekunda qeyd etmək lazımdır ki, ailə qurmağa marağın azalması nə tam mənfi, nə də müsbət bir tendensiya - bu, sadəcə, müasir cəmiyyətin sosial transformasiyasının təbii nəticəsidir. Əsas məsələ odur ki, dövlət və cəmiyyət bu dəyişikliklərə uyğun sosial siyasət formalaşdırsın: gənclərin iqtisadi sabitliyini təmin etsin, ailə institutunu müasir dəyərlərlə uzlaşdırsın və ailə mədəniyyətini yeni realitələrə uyğun şəkildə təşviq etsin”.

Ziya Hikmətoğlu

Lənkəranda 2 avtomobil toqquşub, 3 məktəbli xəsarət alıb

Lənkəranda 5 nəfərin xəsarət alması ilə nəticələnən yol-nəqliyyat hadisəsi baş verib. Hadisə rayonun Şovu kəndi ərazisində qeydə alınıb. 2003-cü il təvəllüdlü Murad Vəlif oğlu Mirzəzadənin idarə etdiyi “VAZ-2106” markalı nəqliyyat vasitəsi Eldəniz Fayaz oğlu Əmrəyevin idarə etdiyi “Reno” markalı avtomobilə toqquşub.

Hadisə nəticəsində “VAZ-2106” markalı nəqliyyat vasitəsinin sürücüsü və digər avtomobildə olan sərnişinlər - 2008-ci il təvəllüdlü E.Əmrəzadə, Ş.Sultanova

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

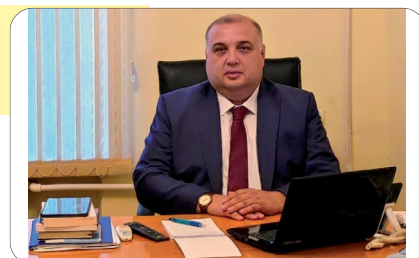
1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Qızılın qiyməti kredit şərtlərinə təsir edəcəkmi?

İqtisadçı mühüm məqamlara aydınlıq gətirdi

Son vaxtlar vətəndaşlar arasında qızıl girovu ilə kredit götürmək tendensiyası artmaqdadır. Qiymətli metalın dəyərinin sabitliyi və bazarda etibarlı təminat vasitəsi kimi qəbul olunması bu növ kreditlərə marağı daha da artırır. Maraqlıdır, qızıl girovu ilə verilən kreditlərin faiz dərəcələri adi istehlak kreditlərindən fərqlənirmi və qızılın bazar qiymətinə dəyişiklik bu kreditlərin şərtlərinə təsir

bi budur ki, girov qoyulan qızılın bazar dəyərinin 80–90 %-i qədər kredit verilə bilər. Qızılın qiymətinin sabitliyi və likvidliyi bu imkanları yaradır. Lombardlar, girovu götürdükdən sonra həmin qızılı asanlıqla pula çevirə bilirlər. Qızıl girovu kreditlərində risk nisbətən aşağı olduğundan, faiz dərəcələri də digər girov predmetlərinə - avtomobil, daşınmaz əmlak, elektron cihazlar kimi nisbətən daha aşağı olur”.

Arzu Qurbanlı

göstərə bilərmi?

Məsələ ilə bağlı iqtisadçı Eyyub Kərimli SİA-ya açıqlamasında bildirib ki, qızıl girovu ilə kredit götürmək əsasən daha çox lombardlar vasitəsilə həyata keçirilir. “Banklar da bu formada kredit verə bilər, amma daha çox lombardlar bu xidməti göstərir. Bu kreditlərin yüksək məbləğdə ayrılmasının səbə-

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 3000

ELAN

Abşeron Rayon Məhəmmədli kənd Bələdiyyəsi tərəfindən Hüseynov Rövşən Camaləddin oğluna verilmiş Çıxarış sənədinin əsli itirildiyi üçün etibarsız sayılır.